

Jeugdpastoraat Hervormde gemeente Renswoude

Hoe kan het jeugdpastoraat, dat aansluit bij de behoeften van de jongeren, adequaat worden opgezet en welke toerusting is daarbij nodig?

Christelijke Hogeschool Ede - Godsdienst Pastoraal Werk

Begeleidster: Sabine van der Heijden

Beoordeleraar: Henk Bakker

Ard Borsje

Ede

Mei 2015

INHOUD

1. Voorwoord	2
2. Inleiding	3
2.1 Probleem en doelstelling	4
2.2 Beschrijving van de gemeente.....	5
3. Pastoraat	8
3.1 Wat is pastoraat?.....	8
3.2 Vormen van pastoraat	11
3.3 Functies en niveaus.....	14
4. Jeugdpastoraat	16
4.1 Definitie jeugdpastoraat	18
4.2 Jongeren.....	19
4.3 Relatie.....	23
4.4 Middelen en methoden.....	25
5. Voorbeelden en voorwaarden	27
5.1 Andere gemeenten	27
5.2 Voorwaarden.....	29
6. Toerusting	31
6.1 Een basis	31
6.2 Suggesties	32
7. Praktijkonderzoek.....	34
7.1 Enquete.....	35
7.2 Interview	39
8. Conclusies en aanbevelingen.....	42
8.1 Conclusies	42
8.2 Aanbevelingen.....	47
9. Literatuurlijst.....	51

1. VOORWOORD

...‘Daarnaast is betrokkenheid op de jeugd een steeds belangrijkere factor’...

Het is bijna een jaar geleden dat ik bovenstaande zin las. Het is een detail in een advertentie in de Waarheidsvriend. De Hervormde gemeente Renswoude had een vacature geplaatst in het wekelijks verschijnende orgaan van de Gereformeerde Bond, dat meteen mijn aandacht trok.

Een gemeente die schijnbaar de jongeren erbij wil betrekken. In een dergelijke gemeente zou ik graag willen werken, zo was mijn gedachte.

De daad bij het woord voegend heb ik een sollicitatiebrief geschreven en ben ik vervolgens uitgenodigd voor een gesprek.

Ik kan mij nog goed herinneren dat één van de leden van de sollicitatiecommissie mij vroeg hoe ik in contact dacht te komen met de jongeren in en rondom de gemeente. Het exacte antwoord kan ik niet meer voor de geest halen, maar het kernwoord (zo bleek naderhand) was van doorslaggevend belang. Ik doelde op het woord **relatie**.

Achteraf bleek dat antwoord één van de redenen om mij te benoemen als de nieuwe pastoraal werker. Nu, tien maanden later ben ik werkzaam in de Hervormde gemeente Renswoude. Ik ervaar aan den lijve dat de betrokkenheid op de jeugd een steeds belangrijkere factor wordt. Niet in de laatste plaats getuige dit afstudeerproject.

In een voorwoord is het niet ongebruikelijk om mensen te bedanken. Ik maak graag gebruik van die gewoonte. Sabine van der Heijden wil ik bedanken voor de begeleiding tijdens het proces van afstuderen. Voor het beoordelen van dit afstudeerproject bedank ik Henk Bakker. In de praktijk werd (en word) ik op een ontspannen manier bijgestaan door ds. Donken, waarvoor dank.

Tot slot, het is mijn verlangen dat dit afstudeerproject een bijdrage mag leveren aan het opzetten van het jeugdpastoraat in de Hervormde gemeente Renswoude.

2. INLEIDING

In dit afstudeerproject wil ik laten zien dat ik in staat ben tot het zelfstandig projectmatig uitwerken van een actueel en relevant vraagstuk uit de beroepspraktijk.

Het doel van dit afstudeerproject is het komen tot een adequate analyse, het verzamelen van de relevante gegevens en een adequate aanpak voor het vraagstuk. Daarbij gebruikmakend van de stand van zaken van de actuele (internationale) kennis op het gebied van jeugdpastoraat.

Het project¹ is uitgevoerd in opdracht van de Hervormde gemeente Renswoude. Zij wil komen tot jeugdpastoraat dat aansluit bij de behoeften van de jongeren en daadwerkelijk functioneert.

Zoals gezegd, ben ik sinds september 2014 als pastoraal werker verbonden aan deze gemeente.

Binnen de Hervormde gemeente Renswoude wordt veel aandacht besteed aan het pastoraat, waarbij veel mensen actief betrokken zijn. Het is opvallend om te constateren dat het jeugdpastoraat onderbelicht wordt. Er zijn weliswaar twee jeugdouderlingen, maar hun taak wordt niet gekenmerkt door het pastoraat.

Zoals de ouderen/bejaarden en ouders van de jongeren jaarlijks (of vaker) een huisbezoek ontvangen, is dit niet gewoonlijk bij de jongeren. De jongeren ontvangen geen pastorale zorg. **Om het nog wat sterker uit te drukken; er is geen structureel jeugdpastoraat.** Pastoraat aan de jeugd vindt wel incidenteel plaats.

De jeugd bestaat voor een groot gedeelte uit een trouwe groep kerkgangers. De meeste jongeren van die groep komen veelal wekelijks op catechisatie of club/vereniging. Het jeugdpastoraat zal vooral gericht zijn op die doelgroep. De opdrachtgever heeft te kennen gegeven dat de andere jongeren (die minder vaak in de kerk komen, of alleen bij club, etc.) ook tot de doelgroep behoren. Anders geformuleerd; de jongeren die geregistreerd staan in LRP², vormen het grootste gedeelte van de doelgroep.

Het project heeft ook een persoonlijk belang. Als catecheet en als pastoraal werker kom ik vaak met de zojuist geformuleerde doelgroep in aanraking. Ik hoop de komende jaren met een groot gedeelte van deze jongeren te ondervinden wat jeugdpastoraat binnen de Hervormde gemeente van Renswoude precies inhoudt.

De opdrachtgever beoogt hetzelfde resultaat als de opdrachtnemer. We willen immers beiden dat het jeugdpastoraat (evenals het volwassen pastoraat) binnen de gemeente een vaste waarde wordt met als doel om de jongeren actief te betrekken in en rondom de gemeente. Het uiteindelijke doel van (jeugd)pastoraat is overigens veel meer dan de actieve betrokkenheid. Verderop in dit project kom ik hier uitvoerig op terug.

¹ De woorden afstudeerproject en project worden wisselend toegepast. Met beide woorden bedoel ik hetzelfde.

² LRP is het ledenregistratieprogramma van de Protestantse Kerk in Nederland, dat door de kerkenraad gehanteerd wordt. LRP staat voor LedenRegistratie Protestantse Kerk.

2.1 PROBLEEM EN DOELSTELLING

Hoe kan het jeugdpastoraat (12 jaar tot en met 18 jaar) in de Hervormde gemeente van Renswoude, dat aansluit bij de behoeften van de jongeren, adequaat worden opgezet en welke toerusting is hiervoor nodig?

De concrete vraag bestaat uit drie facetten. Het eerste kernwoord is **jeugdpastoraat**. Door middel van een literatuurstudie geef ik antwoord op vragen als *Wat is (jeugd)pastoraat? Welke stromingen zijn er? Wat zijn valkuilen? Etc.*

Het tweede facet is de **behoefte van de jongeren**. Het achterhalen van de behoefte van de doelgroep is niet eenvoudig. Een gesprekje is niet voldoende. De jongeren hebben een enquête ingevuld, die voor mij relevante gegevens opleveren. Ik krijg antwoord op vragen als *Wat leeft er onder de jongeren met betrekking tot deze thematiek? Weten ze bijvoorbeeld wat pastoraat precies inhoudt? Hebben ze behoefte aan zorg vanuit de kerk? Etc.*

Toerusting is de derde hoofdgedachte van de vraagstelling. Om het jeugdpastoraat adequaat op te zetten is het noodzakelijk dat de mensen die het jeugdpastoraat vorm gaan geven, toegerust worden. Ze moeten weten wat er van hen verwacht wordt.

De huidige leidinggevendenden in het jeugdwerk (clubleiding, (mentor-)catecheten, jeugdouderling, jeugddiaken) heb ik persoonlijk gesproken. Het doel van die interviews is om te onderzoeken wat hun visie is op jeugdpastoraat en wat zij nodig achten om het jeugdpastoraat op te zetten dat aansluit bij de behoeften van de jongeren.

Tot slot is het mijn bedoeling om vanuit de literatuur en de uitkomsten van het onderzoek (enquête en interview) een antwoord te geven op de onderzoeksvraag. Dat antwoord zal deels gebaseerd zijn op een aantal conclusies. Daarnaast geef ik een aantal aanbevelingen naar aanleiding van de conclusies. Zodoende hoop ik dat het geheel een solide basis is voor de (eventuele) vervolgstappen; het daadwerkelijk implementeren van het jeugdpastoraat in de Hervormde gemeente Renswoude.

De opdrachtgever heeft bewust gekozen voor de leeftijdscategorie 12 jaar tot en met 18 jaar. De kinderen die jongeren zijn dan twaalf jaar (basisschoolleeftijd) vormen een aparte subgroep. Zij gaan bijvoorbeeld nog niet naar catechisatie, maar worden op de zondagsschool verwacht. De jongeren die ouder zijn dan 18 jaar hebben veelal een andere belevingswereld. Zij werken of studeren en wonen (door de week) elders. Overigens is het niet vreemd om deze leeftijdscategorie op een dergelijke manier af te bakenen. In de literatuur³ wordt deze doelgroep veelvuldig als dusdanig gegroepeerd.

³ Zo typeert Erikson (1963) de fase van adolescent als de leeftijdscategorie 12 jaar tot en met 18 jaar.

2.2 BESCHRIJVING VAN DE GEMEENTE

In dit hoofdstuk wordt de Hervormde gemeente Renswoude beschreven. De gemeente wordt als het ware voorgesteld. Het is geen uitvoerige kennismaking, maar enige relevante informatie acht ik noodzakelijk voor dit project.⁴ De context van de gemeente beïnvloedt immers dit afstudeerproject. Daarnaast wordt de visie op pastoraat weergegeven. De kerkenraad heeft haar visie verwoord in het beleidsplan van de gemeente. Zodoende wordt het doel van pastoraat duidelijk. Ten slotte beschrijf ik de huidige situatie met betrekking tot het jeugdwerk. Jeugdpastoraat en jeugdwerk zijn elkaar niet vreemd. Beiden kunnen elkaar positief beïnvloeden. In het hoofdstuk over jeugdpastoraat zal ik daar uitvoeriger op in gaan.

De gemeente

De geschiedenis van de Hervormde gemeente Renswoude begon in 1638. Voor die tijd gingen de dorpsbewoners naar de kerk in Scherpenzeel. Onder leiding van de heer van Renswoude, Johan van Reede, kreeg men toestemming van de Staten van Utrecht om een eigen kerk en predikant te mogen hebben. Op 11 november 1638 werd de eerste predikant bevestigd. In augustus 1639 vond de eerste steenlegging van de huidige Koepelkerk⁵ plaats.

De Hervormde gemeente Renswoude behoort tot de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). De woordverkondiging staat centraal. In het beleidsplan wordt daarover het volgende geschreven: *Vanuit het Woord leren mensen hun zonde en nood kennen en ook hoe zij daaruit verlost kunnen worden door het verzoenende werk van Jezus Christus. Hij roept ons op en heiligt ons tot een nieuw leven. Mede om die reden is er ook veel aandacht voor het pastoraat, toerusting en vorming*⁶.

Binnen de PKN weet de Hervormde gemeente Renswoude zich verbonden met de Gereformeerde Bond⁷.

De Koepelkerk (het kerkgebouw waarin de kerkdiensten plaats vinden) heeft breed in het dorp de sympathie van de bewoners. Toch bezoekt, om uiteenlopende redenen, ongeveer de helft van de geregistreerde kerkelijke mensen de erediensten niet. De erediensten worden op een redelijk traditionele wijze vormgegeven, met een vastomlijnde liturgie, waarbij er bij bijzondere diensten ruimte is voor andere aspecten in de liturgie.

De Hervormde gemeente Renswoude is te typeren als een volkskerk. Binnen de gemeente is er een zekere verscheidenheid te onderscheiden. Er is een deel dat alles graag wil houden zoals het is en er is een deel dat graag ruimte wil in bijvoorbeeld enige vernieuwing in de liturgie van de eredienst.

Men is één in verscheidenheid, want uiteindelijk zijn alle gemeenteleden geroepen tot de verkondiging en uitbreiding van Zijn Koninkrijk en dat is wat de gehele gemeente bindt.

De gemeente bestaat uit 551 belijdende leden, 915 doopleden en 10 niet gedoopte kinderen (daarnaast zijn er 21 zogenaamde blijkgevers van verbondenheid). Ondanks de landelijke trend van kerkverlating heeft de Hervormde gemeente Renswoude een stabiel ledenaantal.

⁴Binnenkort hoopt de kerkenraad de site www.hervormdrenswoude.nl te lanceren. De informatie op die site is het visitekaartje van de Hervormde gemeente Renswoude.

⁵Op de voorkant van dit project is de Koepelkerk afgebeeld.

⁶Beleidsplan Hervormde gemeente Renswoude 2011-2016.

⁷De doelstelling van de Gereformeerde Bond laat zich als volgt samenvatten: *De vereniging heeft als doel binnen de Protestantse Kerk de gereformeerde waarheid te verbreiden en te verdedigen. Mede hierdoor wil zij de kerk brengen tot een zich gebonden weten aan de belijdenis van de Reformatie. De Bijbel staat centraal in de vereniging.*

In de morgendienst zijn er ongeveer 365 kerkgangers en in de avonddienst zitten er ongeveer 250 mensen in de kerk. Daarnaast is er een rijk verenigingsleven. Iedere dag van de week is er wel een activiteit door en/of voor de gemeenteleden georganiseerd.

De Hervormde gemeente Renswoude bestaat uit één geografische dorpswijk gezien de omvang van de gemeente. Deze geografische dorpswijk is onderverdeeld in een tiental subwijken met een 'eigen' wijkouderling en wijkdiaken. Tot de geografische wijkgemeente behoren ook zij, die uit een andere gemeente zijn geperforeerd naar de Hervormde gemeente Renswoude. Daarnaast zijn er ook gemeenteleden elders die 'uit blijk van verbondenheid' met de gemeente meeleven.

De kerkenraad is een afspiegeling van de gemeente en wordt gekozen vanuit de gemeente door de stemgerechtigde leden. Voor verkiezing van ambtsdragers komen alleen mannelijke belijdende in aanmerking. Aan het begin van elk even kalenderjaar is er een gedeelte van de kerkenraad aftredend en wordt er een verkiezingsronde gestart waarbij gemeenteleden worden opgeroepen om aanbevelingen te doen. De kerkenraad bestaat uit 23 leden (predikant, scriba, 10 ouderlingen, 2 jeugdouders, 4 ouderlingen-kerkrentmeester en 5 diakenen).

Visie op pastoraat

In het beleidsplan wordt de visie op pastoraat kernachtig weergegeven⁸. De kerkenraad wil pastoraat gestalte geven vanuit de Bijbelse opdracht om de gemeente te weiden: *Hoed de kudde van God, die bij u is en houd daar toezicht op, niet gedwongen, maar vrijwillig; niet uit winstbejag, maar bereidwillig; ook niet als mensen die heerschappij voeren over het erfdeel van de HEERE, maar als mensen die voorbeelden voor de kudde geworden zijn.* (1 Petrus 5: 2 en 3).

Zij wil zich laten leiden door het unieke herderswerk van de HEERE Jezus Christus die sprak: *Ik ben de goede Herder. De goede herder geeft zijn leven voor de schapen. En: Ik heb nog andere schapen, die niet van deze schaapskooi zijn, ook die moet Ik binnenbrengen en zij zullen Mijn stem horen en het zal worden één kudde en één Herder.* (Joh. 10: 11 en 16).

Het doel van pastoraat is de herderlijke zorg over de gemeente. Ambtsdragers hebben hierin een bijzondere taak en verantwoordelijkheid, maar in het ambt aller gelovigen zijn daarnaast alle gemeenteleden geroepen naar elkaar om te zien en gemeenschap te beoefenen.

Deze visie op pastoraat heeft veel affiniteit met het kerugmatisch pastoraat (*kerugma* betekent verkondiging, boodschap). In hoofdstuk 3.2 licht ik deze pastorale stroming toe.

Het lijkt wel of pastoraat synoniem is voor het huisbezoek. In het beleidsplan wordt expliciet veel aandacht gegeven aan het huisbezoek. Hieronder geef ik een ruwe samenvatting weer:⁹

Uitgangspunt voor het huisbezoek is, dat alle geregistreerde adressen eens in de twee jaar worden benaderd voor huisbezoek. In de regel gaat de ouderling op huisbezoek met een vaste bezoeksbroeder. Deelname van de kinderen aan het huisbezoek wordt op prijs gesteld en gestimuleerd.

Huisbezoek is niet vrijblijvend. Een belangrijk aspect is de ontmoeting waarin plaats is voor hartelijke belangstelling en meeleven in de persoonlijke- en gezinsomstandigheden. Kenmerk van het huisbezoek is daarbij, dat het gaat om de toespitsing op het leven met de HEERE, het persoonlijk geloofsleven en het meeleven binnen de gemeente, de uitwerking van de prediking en de sacramenten en de huisgodsdienst. Schriftlezing en gebed behoren tot de wezenlijke onderdelen van het huisbezoek.

⁸ Beleidsplan Hervormde gemeente Renswoude 2011-2016.

⁹ Beleidsplan Hervormde gemeente Renswoude 2011-2016.

In het beleidsplan wordt een opsomming gegeven met betrekking tot specifieke vormen van pastoraat. Zo wordt er bezoek gebracht aan nieuw-ingekomenen, worden oudere gemeenteleden vanaf 80 jaar in de kroonjaren bezocht door de predikant of pastoraal werker (ouderenpastoraat), worden gemeenteleden in verpleeg – of verzorgingshuizen bezocht (pastoraat bij zieken) en is er crisispastoraat. In de inleiding gaf ik al aan dat er geen structureel jeugdpastoraat is. Dit wordt bevestigd in het beleidsplan. Er wordt immers met geen woord gesproken over jeugdpastoraat.

Jeugdwerk

Op verschillende manieren wordt er zorg besteed aan de jongeren van de gemeente. Vanaf groep 4 van de basisschool is er wekelijks club tijdens het winterseizoen en vanaf de leeftijd van 4 jaar is er wekelijks zondagsschool tijdens de kerkdienst ('s morgens). Voor de oudere kinderen, vanaf het voortgezet onderwijs, wordt er ook club aangeboden met daarnaast op zaterdagavond open jeugdwerk. De Jeugdvereniging volgt daarop vanaf 16 jaar. Deze groep (ongeveer 10 jongeren) komt één keer in de twee weken samen. Sinds enkele jaren is de jeugdvereniging opgesplitst in twee groepen. De andere groep wordt gevormd door jongeren vanaf 20 jaar. Ook zij komen één keer in de twee weken samen. Deze groep bestaat uit ongeveer 20 jongeren.

De leidinggevendenden zijn volwassen gemeenteleden. De activiteiten vinden plaats onder de verantwoordelijkheid van de kerkenraad.

Tijdens het winterseizoen is er wekelijks catechisatie voor de jongeren vanaf 12 jaar. Er zijn drie groepen catechisanten. De twaalfjarigen (13 jongeren) krijgen catechisatie aan de hand van de methode *Leer ons kennen* van de HGJB. De tieners van 13 tot en met 16 jaar (40 jongeren) volgen mentorcatechese aan de hand van de methode *Follow Me* van de HGJB. De oudste groep (17+) wordt vertegenwoordigd door 14 jongeren. Zij hanteren geen methode. De catecheet bereidt een les voor met behulp van de map *HGJB Jongerenwerk*.

Deze groep jongeren vormt een groot gedeelte van het aantal doopleden binnen de Hervormde Gemeente Renswoude. Procentueel gezien gaat het om 72% van de jongeren die dooplid zijn.

De mensen die catechisatie geven zijn eveneens volwassen gemeenteleden. De predikant en de pastoraal werker maken het catecheseteam compleet.

Ook is er een jeugdraad actief. Zij werkt achter de schermen en heeft een coördinerende, ondersteunende en dienstverlenende taak ten behoeve van het jeugdwerk en de catechese. De jeugdraad wordt gevormd door de predikant, pastoraal werker, beide jeugdouderlingen en een afvaardiging van de clubs/verenigingen.

Het is opvallend dat er veel activiteiten voor en door jongeren worden georganiseerd. Er zijn veel jongeren actief betrokken bij die activiteiten. Het jeugdwerk bloeit. De kans bestaat dat er in het jeugdwerk pastorale momenten en/of situaties plaatsvinden. In dat geval is er wel degelijk jeugdpastoraat in de Hervormde gemeente Renswoude, maar wordt het niet op een dusdanige manier benoemd. Allereerst moet dan duidelijk zijn wat het doel van het jeugdpastoraat precies inhoudt. In hoofdstuk 4 wordt uitvoerig aandacht besteed aan die thematiek.

3. PASTORAAT

De context van dit afstudeerproject heb ik in het vorige hoofdstuk geschetst. De Hervormde gemeente Renswoude is voorgesteld, de visie op pastoraat is weergegeven en het jeugdwerk is toegelicht. Kortom, het eerste gedeelte van de onderzoeksvraag is geconcretiseerd. De volgende stap is van theoretische aard. In dit hoofdstuk probeer ik zicht te geven op een aantal zaken, dat relevant is voor de onderzoeksvraag.

Allereerst wil ik antwoord geven op de vraag wat pastoraat is. Vervolgens geef ik een aantal vormen van pastoraat weer. Daarna geef ik aan waar de visie op pastoraat van de Hervormde gemeente Renswoude zich binnen het pastorale landschap bevindt. Tenslotte bespreek ik een aantal functies en niveaus van het pastoraat.

3.1 WAT IS PASTORAAT?¹⁰

Het is niet mijn bedoeling om de volle breedte van het pastoraat te verkennen en te beschrijven. Het gaat hier om een aantal hoofdlijnen en principes in het pastoraat.

Eenvoudig is het niet om concreet antwoord te geven op de vraag wat pastoraat is. Als je het woordenboek naslaat op het begrip pastor of pastoraat, dan vind je betekenissen als: *herder van de ziel, zielverzorger uitgaande van en behorend aan de geestelijke herder*. In de Bijbel komt het woord pastoraat niet voor, maar het is wel een Bijbels begrip. Pastoraat staat immers voor herderlijke zorg. Het woord pastoraat komt van het Latijnse woord *pastor* dat herder betekent.

In de Bijbel zijn vele passages met betrekking tot het herdersmotief. In Genesis 48: 15 spreekt Jakob over God, die hem als herder geleid heeft. Een misschien wel overbekend gedeelte is psalm 23, waarbij de Bijbelvertalers de woorden *De HEERE is mijn herder* boven de psalm hebben geplaatst.

In het Nieuwe Testament wordt de titel *herder* vooral op Jezus toegepast. Jezus gebruikt Zelf het beeld om onder andere de bedoeling van Zijn zending uit te drukken (Joh. 10: 2 en 16).

De visie van de Hervormde gemeente Renswoude wordt eveneens gekenmerkt door het herdersmotief. De woorden uit 1 Petrus 5 worden toegepast op de gemeente. Daarbij wordt overigens opgemerkt dat Jezus zelf de Goede Herder is.

Om enigszins duidelijk te krijgen wat pastoraat inhoudt, ben ik op zoek gegaan naar een definiëring van pastoraat. Daarbij is het opvallend dat de (internationale) pastorale handboeken verschillende definities hanteren. Een sluitende definitie voor pastoraat is er naar mijn idee niet. Wat pastoraat is en hoe hieraan invulling te geven, daarover bestaan verschillende meningen respectievelijk inzichten. Dit heeft alles te maken met de visies die men heeft op theologie, op God en mens, op heil en verzoening, op het Woord en de openbaring, op het werk van de Heilige Geest, op sacramenten, op kerk en wereld, etc.¹¹

In één van de handboeken pastoraat¹² wordt het eerste hoofdstuk in zijn geheel gewijd aan de vraag wat pastoraat is. Het antwoord wordt kort en kernachtig weergegeven: *Het gaat in de beoefening van pastoraat om het geven van herderlijke zorg*.

¹⁰Pastoraat wordt ook wel pastorale zorg genoemd. In dit project worden beiden onwillekeurig toegepast.

¹¹Ganzevoort & Visser, 2012, p. 36.

¹²Meulen, 2010 p. 11.

Er zijn talloze beelden gebruikt om het pastoraal handelen uit te drukken, maar de schrijvers van dit handboek pastoraat kiezen voor het beeld van de herder. Daar hebben ze een drietal redenen voor. Het is een beeld, dat zich in de traditie een vaste plaats verworven heeft. De eeuwen door heeft de kerk haar zielzorgende taak herkend aan en afgelezen uit de herdermetafoor. In de tweede plaats is het een niet-eenzijdig, veelkleurig beeld, dat wat de andere beelden willen uitdrukken, in zich bevat. En in de derde plaats is het een Bijbels beeld, dat de mens brengt bij Hem om wie alle herderlijke zorg draait: de Goede Herder. Concluderend zou je kunnen zeggen: het gaat in het pastoraat om mensen, maar het draait om de Goede Herder.¹³

Vervolgens wordt er een definiëring van pastoraat weergegeven: ***Pastoraat is het onder de hoede van de Goede Herder, in gehoorzaamheid aan zijn Woord en in de kracht van de Heilige Geest binnen en vanuit de charismatische gemeente van Jezus Christus via ontmoeting, gesprek en ritueel omzien naar mensen op hun levens- en geloofsweg binnen de context van de samenleving.***

Ganzevoort en Visser wijdden het eerste hoofdstuk van hun boek *Zorg voor het verhaal* ook aan de vraag wat pastoraat is. Bij het beantwoorden van die vraag vergelijken de schrijvers pastoraat met andere vormen van kerkelijke presentie en met andere vormen van hulpverlening.

Zij concluderen dat pastorale zorg gekenmerkt wordt door mensen die naar elkaar omzien en dat op de één of andere wijze verbinden met God.

Na verkenning van de eigenheid van het pastoraat komen zij uiteindelijk uit bij de volgende korte, kernachtige definitie: ***Pastoraat is zorg voor het verhaal van mensen in relatie tot het verhaal van God.*** Ze willen benadrukken dat deze definitie niet uitputtend of compleet is, maar eerder de kern van alle pastoraat aanduidt.

In zijn boekje *Tot de kern komen* schrijft Johan Smit ***dat pastoraat overal is.*** Hij zegt dat pastoraat ontstaat waar mensen vanuit een ambt, vanuit een persoonlijke roeping of vanuit een incidenteel appel gekwalificeerde aandacht gaan geven aan een ander. Ze gaan bijvoorbeeld op huisbezoek, ontmoeten mensen bij pastorale gesprekskringen, spreken mensen bij belangrijke levensgebeurtenissen, bezoeken mensen in het ziekenhuis of komen mensen toevallig tegen op straat.¹⁴

Als pastoraal supervisor heeft hij jarenlange ervaring met het begeleiden van studenten, pastores en vrijwilligers in het pastoraat. Na al die jaren heeft hij ontdekt dat het kernwoord van het pastoraat *spiritualiteit* is. Hij beschouwt het als het proprium van het pastoraat. Daarin onderscheidt pastoraat zich van andere beroepsgroepen. In een pastorale ontmoeting is ruimte voor alles en iedereen maar dan in de ruimte van de *spirit* en met de paraklese die met de aanwezigheid van de Geest samenhangt.¹⁵

In zijn boek *Basic Types of pastoral Care and Counselling* hanteert Howard Clinebell de definitie ***Pastoral care and counselling involve the utilization by persons in ministry of one-to-one or small Group relationships to enable healing empowerment and growth to take place within individuals and their relationships***¹⁶. Daarbij moet gezegd worden dat het hierbij gaat om een zogenaamd holistisch-bevrijdend- Groei model.

¹³Meulen, 2010, p. 20.

¹⁴Smit, 2009, p. 13.

¹⁵Smit, 2009, p. 14.

¹⁶Clinebell, 1994, p. 25-26.

De laatste definitie van deze opsomming die ik hier noem is geformuleerd door emeritus hoogleraar Heitink: ***Onder pastoraat als hulpverlening verstaan wij, dat een pastor een helpende relatie aangaat met mensen om -in het licht van het evangelie en in verbondenheid met de gemeente van Christus- met hen een weg te zoeken in geloofs- en levensvragen.***¹⁷

In datzelfde boek wordt uitvoerig aandacht besteed aan de Duits-Zwitserse literatuur met betrekking tot de oriëntatie in de pastorale theologie en psychologie. In dat kader wordt het woord *zielzorg* gebruikt. Zo heeft H. Asmussen een uitvoerig handboek geschreven over zielzorg. Hij verstaat onder zielzorg ***Die Verkündigung des Wortes Gottes an den einzelnen.***¹⁸

Zoals ik al zei, een sluitende definitie van pastoraat is niet haalbaar. Toch zijn er overeenkomsten tussen de definities zoals ik ze hierboven heb geciteerd. De woorden ***God, mensen en relatie*** vormen telkens weer de kern van de definitie.

Het is interessant om te kijken welke definities raakvlak hebben met de huidige pastorale context in Renswoude. De definities zijn immers vanuit verschillende theologische stromingen ontstaan. Een antwoord op deze vraag verradt meteen de theologische standpunten op het pastorale vlak.

Ik denk dat al de genoemde definities elementen bezitten die affiniteit hebben met het pastoraat in de Hervormde gemeente Renswoude. De definities zijn dan ook niet contrasterend.

Het lijkt mij niet zinvol om in dit project de definities te gaan 'uitpluizen'. De opdrachtgever heeft meer baat bij een werkbare definitie. Een omschrijving die enerzijds aansluit bij de huidige visie op pastoraat en anderzijds ruimte biedt voor het opzetten van het jeugdpastoraat.

Naar mijn idee sluit de visie op pastoraat, zoals weergegeven in het beleidsplan, het beste aan bij een definitie die ik in dit hoofdstuk nog niet heb beschreven. Het is namelijk een definitie die niet rechtstreeks uit de literatuur afkomstig is. Het is een omschrijving die ik heb ontvangen tijdens een college op de CHE¹⁹: ***De ander opbouwen tot gelijkvormigheid aan Christus tot eer van God.***

Deze definitie impliceert dat het pastoraat wordt gekenmerkt door het opbouwen van de ander. Dat opbouwen heeft een tweeledig doel: tot gelijkvormigheid aan Christus en tot eer van God.

Het draait bij zowel deze definitie als de visie op pastoraat van de Hervormde gemeente Renswoude²⁰ om de HEERE.

¹⁷ Heitink, 1984, p. 75.

¹⁸ Heitink, 1984, p. 27.

¹⁹ Het betreft een college dat werd geleid door gastdocent Corien Matsinger. Zij is jeugdwerker in de NGK.

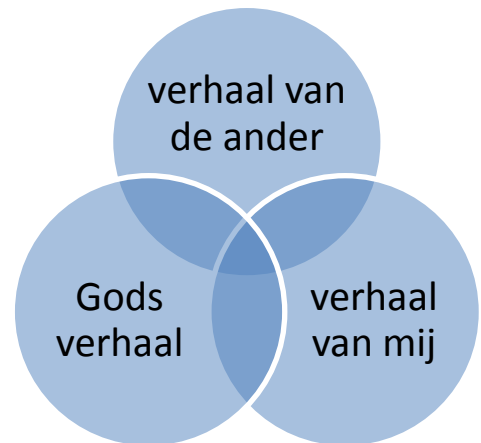
²⁰ Beleidsplan Hervormde gemeente Renswoude 2011- 2016.

Deze definitie²¹ van pastoraat bezit grotendeels dezelfde onderdelen als de afbeelding hiernaast. De drie cirkels geven naar mijn idee kernachtig een antwoord op de vraag wat pastoraat is.

Er vindt als het ware een ontmoeting plaats tussen drie verhalen. Als één van de drie niet aanwezig is, kan men niet spreken over pastoraat. In dit geval is relatie²² een noodzakelijk onderdeel van pastoraat.

De visie op pastoraat van de opdrachtgever wordt gekenmerkt door het werkwoord *zorgen voor*. In eerste instantie lijkt die visie weinig overeenkomsten te vertonen met deze afbeelding. Toch denk ik dat beiden hetzelfde doel bewerkstelligen. Ik gebruik daarvoor het woord *zielzorg*. Als de drie verhalen elkaar ontmoeten, vindt er als het ware *zielzorg* plaats. Er wordt gezorgd voor de ziel (en dus ook voor de mens). De ziel wordt gevoed door het samenspel van de drie facetten. Uit dit voorbeeld wordt overigens meteen duidelijk dat het eigen verhaal van de pastor, gemeentelid, jeugdleider, etc. een bepaalde invloed heeft op de ontmoeting.

Deze afbeelding is overigens niet door mij bedacht. Tijdens een college op de CHE werd deze weergave meerdere keren besproken. Ook is de geformuleerde definitie van Ganzevoort en Visser grotendeels op dit principe gebaseerd.

3.2 VORMEN²³ VAN PASTORAAT

Er bestaat een nauwe samenhang tussen theologie en pastoraat. In de pastorale literatuur valt dat meteen op. Ook speelt die samenhang een rol in de praktijk van de pastorale zorg. Zo is de visie op pastoraat van de kerkenraad van de Hervormde gemeente Renswoude ook theologisch 'ingekleurd'. Nadat ik een beeld heb weergegeven van de verschillende vormen van pastoraat, probeer ik te laten zien dat de huidige visie op pastoraat van de kerkenraad de meeste affiniteit heeft met het kerugmatisch pastoraat.

In de literatuur worden verschillende indelingen gehanteerd, maar vanwege de overzichtelijkheid beperk ik mij tot een klein aantal stromingen.

Over het algemeen worden er drie pastorale hoofdstromen onderscheiden. Meestal worden binnen deze hoofdstromen weer één of enkele varianten onderscheiden. Overigens, in de praktijk zijn het geen strikt gescheiden gebieden, maar worden vaak verschillende stromingen (of elementen daaruit) toegepast. Hieronder geef ik een korte omschrijving van de drie hoofdstromen.

²¹Voor het verdere verloop van dit project hanteer ik deze definitie van (jeugd)pastoraat.

²²Zie ook het hoofdstuk 4.3.

²³In plaats van *vormen* wordt ook wel gesproken over *modellen* (Ganzevoort) of *stromingen* (Heitink en van der Meulen). Ik hanteer deze drie woorden in willekeurige volgorde.

Kerugmatisch pastoraat

Een andere benaming voor deze stroming is **verkondigend pastoraat**. Het uitgangspunt voor pastoraal handelen is het Woord van God. De boodschap van het evangelie, van Gods heil bepaalt het gesprek. Hoewel het onderscheid en de afstand tussen God en mens wordt beklemtoond, ligt het eigenlijke doel in de ontmoeting tussen de mens en God. De werkelijkheid van het leven van mens en wereld komt in het licht van God te staan. De rol van de pastor is die van getuige.

Therapeutisch pastoraat

Dit is pastoraat als hulpverlening, met grote nadruk op gespreksvoering (pastorale counseling) met als kernbegrippen empathie, congruentie en aanvaarding. Er wordt verband gelegd tussen psychologie en religie. In de verhouding tussen God en mens ligt de nadruk op de verbinding. Geloof en leven zijn correspondenten van elkaar. Centraal staat de pastorant met zijn problematiek en de helende kracht van het evangelie. Het pastoraat staat hier ten dienste van groei en zelfontplooiing. De rol van de pastor is die van helper.

Hermeneutisch pastoraat

Het is vooral deze stroming die de laatste jaren sterk op de voorgrond staat. Omdat het hermeneutisch pastoraat de voordelen van de vorige twee stromingen wil combineren, staat het bekend als balansmodel. In het pastorale gesprek zijn theologie en psychologie gelijkwaardige partners. Het kernbegrip is *narrativiteit*. Het verhaal van de mens wordt in relatie gebracht met het verhaal van God. Doel is hier het verstaan van het Woord van God en geloofstraditie enerzijds en de menselijke ervaring anderzijds. Het betekent niet dat de pastorant centraal staat. In dit proces treedt de pastor op als tolk.

Naast deze drie hoofdstromen zijn er nog meer varianten die zich onderscheiden. De drie varianten die ik hieronder beschrijf, bezitten elementen die naar mijn idee ook aanwezig zijn in zowel de praktijk van de pastorale zorg in de Hervormde gemeente Renswoude als in de definitie die ik hanteer voor het (jeugd)pastoraat.

Charismatisch pastoraat

Deze stroming wordt ook wel binnen het kerugmatisch pastoraat geplaatst²⁴. Ook hier heeft het pastoraat namelijk een Bijbels normatief kader. Het verhaal van God heeft principieel voorrang op het verhaal van de mens. Wel wordt uitgegaan van het feit dat God op de menselijke werkelijkheid betrokken is en daarin actief ingrijpt. De kracht van de Heilige Geest wordt daarbij gezocht en centraal gesteld. Dit uit zich bijvoorbeeld in de *charismata*, de geestesgaven van inzicht, profetie, genezing en bevrijding. Vooral in deze stroming wordt benadrukt dat in principe iedereen op bepaalde momenten een pastor kan zijn. Dit wordt gebaseerd op het feit dat pastorale zorg ten diepste het werk van de Heilige Geest is door mensen heen en elke christen de Heilige Geest in zich heeft. Het gaat erom dat de pastor door de Heilige geest geïnvloed is en daarom gezag heeft. In tegenstelling tot het kerugmatisch pastoraat waar belijden en rechtvaardiging een grote rol speelt, krijgt genezing en heiliging een sterke nadruk bij het charismatisch model. De werking van de Heilige Geest staat hierin centraal.

²⁴ Ganzevoort & Visser, 2012, p. 76-79.

In het beleidsplan van de Hervormde gemeente Renswoude staat de zinsnede: *...maar in het ambt aller gelovigen zijn daarnaast alle gemeenteleden geroepen naar elkaar om te zien en gemeenschap te beoefenen...* Daaruit kan geconcludeerd worden dat iedereen op bepaalde momenten een pastor kan zijn. Gemakshalve ga ik ervan uit dat het omzien naar elkaar een synoniem is voor pastoraat.

Evenmenselijk pastoraat

In deze stroming is de basis van de pastorale relatie een gelijkwaardige uitwisseling waarin beiden, pastor en pastorant, kunnen geven en ontvangen. In dit model is sprake van wederkerigheid, persoonlijke betrokkenheid en verbondenheid. De pastor heeft de houding van een metgezel, een metgezel die het zelf ook niet allemaal heeft en weet. De pastor neemt zijn deskundigheid mee. Hij weet wel van processen waar mensen doorheen kunnen gaan, maar die kennis wordt genuanceerd door het besef dat de pastor daarmee niet gelijk deskundige is in het specifieke leven van de concrete persoon met wie die een pastorale relatie heeft.

Eén van de kernwoorden binnen deze stroming is het woord **relatie**. De kenmerken van deze stromingen zullen logischerwijs ook voorkomen in het jeugdpastoraat dat uitgaat van een relatie tussen pastor en pastorant.

Pastoraat als presentie

Ook in deze stroming is de pastor een metgezel. Het gaat er hier uiteindelijk om dat de liefde gestalte krijgt. Dit krijgt vorm door gewoon beschikbaar te zijn en bevestiging te geven. Presentie is een van de meest klassieke beelden van de kerk en dus ook van pastorale zorg. Hier heeft pastoraat ook een raakvlak met diaconaat. Beschikbaar zijn is ruimte maken voor de ander, jezelf aan de ander (durven) verbinden en een stukje van je eigen vrijheid opgeven. Door bevestiging te geven help je mee om de door God gegeven mogelijkheden in de ander te ontplooien. Het methodische kenmerk dat hieruit voortvloeit is dat de pastor de gesprekspartner volgt en niet andersom. De pastor sluit aan bij het geleefde leven. De pastor richt zich voornamelijk op mensen die sociaal uitgestoten zijn om duidelijk te maken dat hun bestaan betekenisvol is. Ook staat in de presentie benadering centraal dat de waardigheid en de mogelijkheden van de ander voortdurend gerespecteerd worden. De evenmenselijke relatie die de pastor aanbiedt is er één van nabijheid en troost, niet van oplossing.

De eerste woorden van de definitie zijn: **De ander opbouwen tot....** Voordat de ander opgebouwd kan worden moet er allereerst ruimte gemaakt worden voor de ander. Vervolgens kan er bevestiging worden gegeven waardoor de andere zich kan ontplooien.

Conclusie

De huidige visie op pastoraat van de Hervormde gemeente Renswoude is grotendeels een kerugmatische visie met enkele elementen van een aantal andere stromingen, die ik zojuist heb opgesomd.

Tijdens pastorale bezoeken wordt (bijna) altijd de boodschap van het evangelie en gebod verkondigd. Het is de gewoonte dat een pastoraal (huis)bezoek wordt gekenmerkt door het lezen uit de Bijbel en het uitspreken van een gebed. Het Woord, dat zondags tot de gemeente als geheel komt en dat als inhoud de vergeving der zonden in Jezus Christus heeft, wil in de zielzorg aan de enkeling persoonlijk worden gebracht.²⁵ Zo komt het vaak voor dat het Bijbelgedeelte dat op zondag verkondigd is, tijdens het pastorale bezoek opnieuw gelezen en besproken wordt.

²⁵Vermeulen, 2010, p. 12.

Tijdens een consistorievergadering²⁶ kwamen de ouderlingen tot de conclusie dat het de huidige visie op pastoraat inderdaad kerugmatisch van aard is. De stromingen die ik zojuist heb opgesomd, zijn ook in die vergadering besproken. Het was bijzonder om te zien en te horen dat bijna iedere ouderling zich het meest verwant voelde met het kerugmatisch pastoraat. Daarbij herkenden zij de elementen van het charismatisch pastoraat, het evenmenselijk pastoraat en het pastoraat als presentie.

Misschien typeert deze uitspraak van één van de ouderlingen wel de algemene gedachte over zowel de visie op als de uitvoering van het pastoraat: *‘Tijdens iedere pastorale ontmoeting moet het Woord van God klinken. Volgens mij behoren wij tot de kerugmatische stroming. Een pastorale ontmoeting zonder Bijbel voelt niet natuurlijk. Ik zie weinig verschil met een gewone ontmoeting. Toch herken ik ook verschillende facetten van de andere stromingen. Zo ontmoette ik laatst een gemeentelid bij een feest. Die ontmoeting liep uit op een prachtig gesprek over het geloof. Ik had dan wel geen Bijbel bij mij, toch beschouw ik dat moment als een pastoraal moment. Het ging immers over de HEERE. Ik mocht luisteren naar het verhaal van die persoon. Ik was eigenlijk alleen maar present.....’*

3.3 FUNCTIES EN NIVEAUS

Aan het einde van dit hoofdstuk wil ik kort en kracht aandacht besteden aan de functies en niveaus van het pastoraat. Daardoor krijgt het pastoraat een praktische wending. In het pastoraat kunnen verschillende functies worden onderscheiden. Deze functies van het pastoraat zijn als het ware de doelen van het pastoraat, dat wat men voor ogen heeft te bereiken in of met pastoraat. Heitink geeft een indeling, die bestaat uit vier functies.²⁷

- *Helen*: onder helen als functie van pastorale zorg verstaan we de mogelijke positieve effecten die een pastorale relatie heeft voor de heelwording of integratie van mensen met het oog op hungeestelijke gezondheid en hun welbevinden in de ruimste zin van het woord.
- *Bijstaan*: onder bijstaan als functie van pastorale zorg verstaan we de troost en bemoediging die mensen in moeilijke omstandigheden, als gevolg van verlies, verdriet, pijn en lijden, van een pastorale relatie ondervinden.
- *Begeleiden*: onder begeleiden als functie van pastorale zorg verstaan we de leiding die van een pastorale relatie kan uitgaan, waardoor mensen zich gesteund weten om op grond van hun levensovertuiging keuzen te maken en beslissingen te nemen en zo te groeien in zelfstandig geestelijk functioneren.
- *Verzoenen*: onder verzoenen als functie van pastorale zorg verstaan we de betekenis die een pastorale relatie kan hebben voor mensen die vervreemd zijn van elkaar, van zichzelf of van God, om tot zichzelf te komen, aanvaarding en vergeving te ervaren en zo in nieuwe relaties te leren leven.

Het doel van het pastoraat²⁸ is: ***De ander opbouwen tot gelijkvormigheid aan Christus tot eer van God.*** Deze opsomming van functies kunnen daartoe als middel gebruikt worden. Daarbij is het

²⁶Ik was zelf aanwezig tijdens deze vergadering.

²⁷Heitink, 1984, p.131.

²⁸De definitie en het doel van pastoraat zijn synoniem.

opvallend dat iedere functie het woord **relatie** herbergt. Blijkbaar is een (pastorale) relatie een wezenlijk onderdeel om tot een bepaald doel te komen.

Naast deze vier functies zijn er verschillende niveaus²⁹ die gehanteerd worden binnen de pastorale zorg. Deze niveaus bieden enigszins duidelijkheid met betrekking tot de verwachtingen en verantwoordelijkheden van mensen die pastorale zorg bieden.

In het beleidsplan van de Hervormde gemeente Renswoude staat dat *de ambtsdragers een bijzondere taak en verantwoordelijkheid hebben met betrekking tot het pastoraat, maar in het ambt aller gelovigen zijn daarnaast alle gemeenteleden geroepen naar elkaar om te zien en gemeenschap te beoefenen.*

Deze opvatting komt veelvuldig voor in de literatuur. Pastoraat is immers een taak voor heel de gemeente. Alle gemeenteleden hebben een pastorale roeping.

In de dagelijkse praktijk komen veel verschillende praktische vormen van pastoraat voor. Het traditionele huisbezoek is daar een voorbeeld van. Maar de ouderenmiddag of de club op zaterdagavond kan ook pastorale vormen aannemen. Alle mogelijke vormen van zorg en aandacht die gemeenteleden voor elkaar hebben is onmisbaar, maar er zijn ook mensen die speciale gaven op dit gebied ontvangen hebben. Voor sommige vormen van zorg en begeleiding is ook een hoger bekwaamheidsniveau van de zorgverlener vereist.

Stichting Chris hanteert een drielagen systeem. Pastorale zorg wordt onderverdeeld in drie verschillende niveaus.

Het basispastoraat is de pastorale zorg die alle gelovigen elkaar geven. Het is het omzien naar elkaar. Hierbij valt te denken aan het gezin en het jeugdwerk. Bij niveau twee wordt de pastorale hulp gegeven door hen met een pastorale gave in de gemeente. Het eventuele doorverwijzen naar professionele hulpverlening behoort tot dit niveau. Het derde niveau, de professionele hulpverlening of professioneel pastoraat kan zowel van binnen de gemeente als van buiten de gemeente komen.

In de praktijk komt het vaak voor dat de piramide als het ware is omgedraaid. Er wordt veel aandacht besteed aan de professionele hulpverlening, maar het basispastoraat wordt maar door een klein aantal mensen uitgevoerd.

In dit project ligt de focus op het eerste en tweede niveau, het basispastoraat en de gestructureerde pastorale zorg. Wellicht wordt het derde niveau in een vervolgstap uitgekristalliseerd. Overigens is de scheiding tussen de eerste twee niveaus niet altijd duidelijk waarneembaar.

²⁹ Onder andere Stichting Chris werkt met het zogenaamde drielagen systeem.

4. JEUGDPASTORAAT

Nu de vraag *Wat is pastoraat?* verkend is, ga ik inzoomen op het jeugdpastoraat. De onderzoeksvraag is immers gericht op het jeugdpastoraat. In dit hoofdstuk wordt de definitie van jeugdpastoraat toegelicht. Vervolgens wordt de doelgroep uitvoerig beschreven. Daarna wordt er expliciet aandacht besteed aan het woord **relatie**. Ten slotte wordt dit hoofdstuk afgesloten met het onderwerp *middel en methoden*.

Het pastoraal handelen wordt, zoals gezegd, veelal uitgedrukt in het beeld van de herder. Eén van de definities van pastoraat die gehanteerd wordt, begint met de woorden **Pastoraat is het onder de hoede van de Goede Herder.....** Als die metafoor ook wordt toegepast op het jeugdpastoraat, dan zijn de jongeren te vergelijken met de lammeren van de kudde. In de Bijbel wordt dit beeld zowel in het Oude Testament (Jes. 40:11) als in het Nieuwe Testament (Joh. 21:15) weergegeven.

Er zijn vele boeken en artikelen geschreven over het thema jeugdpastoraat. Zowel nationaal als internationaal. Het is opvallend dat jeugdpastoraat een op zichzelf staand thema is. Jeugdpastoraat is niet zozeer een onderdeel van het overkoepelende thema pastoraat, maar eerder een speciale vorm van pastoraat met een aanpak (en middelen/instrumenten) die daarbij aansluit.

Hieronder geef ik een aantal visies weer met betrekking tot jeugdpastoraat. Deze opsomming van visies geeft naar mijn idee een redelijk volledig antwoord op de vraag wat jeugdpastoraat precies is. De visies kunnen naast elkaar staan, maar belichten telkens weer een ander facet.

In het boek *Liefdevol oog en open oor* wordt het thema jeugdpastoraat als een speciale vorm van pastoraat weergegeven. Zo wordt het in een rijtje genoemd met onder andere verzoeningspastoraat, crisispastoraat en ouderenpastoraat. Jeugdpastoraat wordt omschreven als het begeleiden van kinderen en jongeren op hun weg door het leven vanuit het perspectief van Gods Woord.

Er worden vier aspecten van het jeugdpastoraat (opvoedingsaspect, gemeenschapsaspect, evangelisatieaspect en hulpverleningsaspect) genoemd die het hele terrein van het kerkelijk jeugdwerk bestrijken. De schrijver komt tot de conclusie dat elke vorm van jeugdwerk eigen accenten legt, maar pastoraal bedoeld is. Zo heeft de kinderclub van de kerk niet als hoogste doel de kleintjes te leren figuurzagen maar om ze bij de grote Herder te brengen.

Men kan ook spreken over jeugdpastoraat in engere zin, maar dat is dan het voeren van persoonlijke gesprekken met kinderen en jongeren. Feitelijk is dat een belangrijke concretisering van het evangelisatie- en hulpverleningsaspect.

De schrijver pleit voor bezinning op en/of verbetering van jeugdpastoraat. Het mag geen hobby zijn van een paar gemeenteleden, maar moet ingebed zijn in het jeugdbeleid van de kerkenraad. Wie in het jeugdpastoraat echt wil communiceren met jongeren, moet de eigen tijd en hun leefwereld kennen en begrijpen. Al te vaak is het 'herderen' van de kerk over jongeren eenrichtingverkeer. Alsof de jongeren alleen de ouderen en hun leefwereld moeten gaan begrijpen.

Een wat ouder boek met als titel *Eenzame fakkeldragers* van Dick Mostert heeft als ondertitel *Jeugdpastoraat en praktijk*. Het is opvallend dat het woord jeugdpastoraat zelden voorkomt in het boek. In het eerste hoofdstuk wordt aandacht besteed aan pastoraat, maar wordt niet specifiek ingegaan op de jeugd. Weliswaar wordt in het tweede hoofdstuk ingegaan op de leefwereld van de jongeren, maar wordt er geen onderscheid gemaakt tussen 'gewoon' pastoraat en jeugdpastoraat. Uiteindelijk wordt in het laatste hoofdstuk de vraag gesteld of het nodig is om apart

jongerenpastoraat te ontwikkelen. De schrijver geeft daarop een ontkennend antwoord. Hij denkt dat de jongeren wel apart zorg verdienen in de kerk, maar hij gelooft niet dat de hele gemeente ingedeeld moet worden in categorieën, zoals bejaarden, jongeren, alleenstaanden, etc. Er blijven dan allerlei mensen over, die niet in een groep thuis zouden horen, en daar wordt dan weer gewoon een nieuwe groep voor gemaakt.

In één van de handboeken voor jeugdpastoraat³⁰ wordt expliciet aandacht besteed aan het verschil met volwassenenpastoraat. Er worden verschillen genoemd die ervoor zorgen dat jeugdpastoraat om een andere aanpak vraagt dan het volwassenenpastoraat. Een aantal verschillen is bijvoorbeeld het zichzelf willen profileren, de onverschilligheid van de doelgroep (jongeren) of de grote hoeveelheid aan 'sociale' contacten. Jongeren zitten in de meest turbulente fase van hun leven. Het pastoraat voor de jongeren vraagt om veel geduld en inlevingsvermogen.

Een ander verschil is dat jongeren veel meer op zoek zijn naar rolmodellen. Er zijn jeugdleiders nodig, ouders en ouderen die op een authentieke manier geloven en dat met jongeren willen delen.

Ds. Geluk stelt zichzelf de vraag *Hoe houden we de jongeren bij de kerk?* In het gelijknamige boek probeert hij antwoord te geven op die vraag. De antwoorden zijn algemeen van aard en bijzonder. De bijzondere antwoorden noemt hij als synoniem voor het jongerenpastoraat. Concreet beantwoordt hij de vraag met antwoorden als *door de jongeren serieus te nemen, door hen te leiden, door hun onze belangstelling te tonen en door hen in te zetten.*

In het *Handboek voor kinder- en jeugdpastoraat* wordt een prachtig voorbeeld gegeven van een ontmoeting tussen Jezus en een jongere. Die ontmoeting wordt onder andere beschreven in Markus 10. De vertalers van de SV hebben boven dit gedeelte de woorden *De rijke jongeling* gebruikt. Het gesprek vindt direct na de kinderzegening plaats. In deze ontmoeting tussen Jezus en de rijke jongeling vallen een paar dingen op: *Jezus neemt de tijd voor de jongen, Jezus heeft de jongen lief, Jezus gaat het gesprek aan, Jezus confronteert de jongen, Jezus daagt de jongen uit en Jezus laat de jongen weer gaan.*

De handelingen van Jezus vormen een waardevol 'model' voor het jeugdpastoraat. Het begint met liefhebben van de jongere. Het is geen lastige puber of een verwend kind, maar een jong mens gemaakt naar Gods beeld. Vervolgens vindt er een wezenlijke ontmoeting plaats. Jezus gaat het gesprek aan en stelt verdiepingsvragen. Ook geeft hij een praktisch antwoord op de vraag van de jongen.

De volgende 'stap' is het confronteren vanuit liefde. Daardoor helpt Jezus de jongen verder in zijn zoektocht naar het doel van zijn leven. Het antwoord en de opdracht aan de jongen plaatsen zijn hele leven in een breder perspectief.

Het meest opvallend vind ik de laatste handeling van Jezus. Hij respecteert de grenzen van de jongen. Hij geeft hem de vrijheid zijn uitnodiging aan te nemen of af te wijzen. Jezus dwingt de jongen niet tot een bepaalde keuze. Hij geeft hem eerder de ruimte om een andere keuze te maken dan zijn adviezen en inzichten.

Wellicht zijn elementen uit dit model toepasbaar voor het jeugdpastoraat dat in de Hervormde gemeente Renswoude opgezet gaat worden.

³⁰ Handboek voor kinder- en jeugdpastoraat, 2012.

De organisatie JOP heeft een *werkmap Jeugdpastoraat* samengesteld die via internet gedownload kan worden. In het eerste deel van die werkmap wordt een definitie van jeugdpastoraat weergegeven met de woorden ***Jeugdpastoraat is feitelijk het geheel aan pastorale activiteiten, gericht op kinderen en jongeren om hen namens de gemeente in hun (geloofs)ontwikkeling te begeleiden en samen met hen te zoeken naar een volwaardige plaats voor hen in gemeente.*** Er is in zeker zin sprake van een verantwoordelijkheid naar kinderen en jongeren.

Ik heb overwogen om de door JOP gehanteerde definitie van jeugdpastoraat toe te passen in dit project. De inhoud van de werkmap vind ik immers waardevol, maar de definitie vind ik te abstract. Wat wordt er precies bedoeld met het begeleiden van kinderen en jongeren in hun (geloofs)ontwikkeling? Bovendien maakt de Hervormde gemeente Renswoude weinig tot geen gebruik van de diensten die JOP levert.

Ik heb meerdere kerken contact gehad met de organisatie HGJB. De opdrachtgever maakt immers veel gebruik van de diensten die de HGJB verleent. In het najaar van 2014 heeft de HGJB bijvoorbeeld een toerustingavond georganiseerd voor de leidinggevendenden van het jeugdwerk in Renswoude.

Het ligt voor de hand om de door de HGJB gehanteerde definitie van jeugdpastoraat toe te passen. De HGJB definieert jeugdpastoraat als ***de herderlijke zorg voor de jeugd.*** Weliswaar past deze definitie bij de huidige definitie van de opdrachtgever, maar ook deze definitie vind ik te algemeen. Wat betekent herderlijke zorg? Wat is het doel van herderlijke zorg? Naar mijn idee is het geen werkbare definitie. Overigens denk ik wel dat de Hervormde gemeente Renswoude haar voordeel kan doen met de visie van de HGJB op jeugdpastoraat.

4.1 DEFINITIE JEUGDPASTORAAT

Jeugdpastoraat heeft klaarblijkelijk veel raakvlakken met het pastoraat dat ik in hoofdstuk 3 heb beschreven. Om die reden hanteer ik voor zowel pastoraat als voor jeugdpastoraat dezelfde definitie: ***De ander opbouwen tot gelijkvormigheid aan Christus tot eer van God.*** Hiermee wordt het doel van het jeugdpastoraat meteen concreet. De jongere moet opgebouwd worden tot gelijkvormigheid aan Christus en tot eer van God.

Hieronder probeer ik uit te leggen waarom mijn voorkeur uitgaat na de zojuist geformuleerde definitie/doelstelling van jeugdpastoraat.

Met *de ander* doel ik specifiek op de jongere van 12 jaar tot en met 18 jaar binnen de Hervormde gemeente Renswoude. Het doel is om die jongere op te bouwen. Het werkwoord *opbouwen* is het tegenovergestelde van *afbreken*. Een jongere kan *afgebroken* worden als hij wordt uitgescholden, gepest, genegeerd, of zelfs verwaarloosd. Een dergelijk proces is een groot contrast vergeleken met het *opbouwen* van een jongere. Dat laatste kan namelijk gerealiseerd worden als er aandacht is voor de jongere, een veilig klimaat, welgemeende complimenten, en een relatie waarin gevoelens en/ of levensvragen, geloofsvragen gedeeld kunnen worden.

In de Bijbel wordt meerdere keren aandacht besteed aan het *opbouwen* van jongeren en mensen. Veelvuldig worden werkwoorden gebruikt als *vermanen* en *vertroosten*. Het achterliggende Griekse woord (para kaleo) betekent beslist geen *vermanen*, maar *bemoedigen* of *aanmoedigen*. Het woord wijst niet op de tekortkomingen van de mens maar op de belofte van God.

Het werkwoord *opbouwen* heeft in deze definitie nog een andere betekenis. Het uiteindelijke doel is immers niet het opbouwen, het is eerder een instrument om tot het ultieme doel te komen:

gelijkvormigheid aan Christus tot eer van God. Met gelijkvormigheid aan Christus doel ik op het *willen volgen van Jezus*. Voor een jongere kan dat op een concrete manier: Al vele jaren zijn er jongeren die een armbandje dragen met de letters WWJD (What Would Jesus Do). Het verlangen om die vraag te stellen bij dagelijkse situaties, handelingen, keuzes, etc., is naar mijn idee hetzelfde als het willen volgen van Jezus Christus, gelijkvormigheid aan Christus.

Een aantal klasgenoten van Hugo vraagt of hij zin heeft om mee te gaan naar een populair feest dat 's avonds om 22.00 uur begint en rond 4.00 uur in de ochtend is afgelopen. Het feest staat overigens bekend om het overmatige alcoholgebruik. Hugo weet niet goed wat hij moet doen. Hij wil zijn klasgenoten niet teleurstellen en tegelijkertijd heeft hij het verlangen om Jezus te volgen. Hij kijkt op zijn armbandje en hij stelt zichzelf de vraag: 'Wat zou Jezus doen?'³¹

Het laatste gedeelte van de definitie *tot eer van God*, maakt het doel van jeugdpastoraat compleet. De jongere zelf is niet het uiteindelijke doel van jeugdpastoraat. Het opbouwen van de jongere is gericht tot eer van God. Met andere woorden: ***het gaat in het jeugdpastoraat om de jongere, maar het draait om God.***³²

In hoofdstuk 3.2 kwam ik tot de conclusie dat het huidige pastoraat van de opdrachtgever tot de kerugmatische stroming behoort. De vraag is of het doel van het jeugdpastoraat behaald kan worden binnen de context van het kerugmatisch pastoraat.

Naar mijn idee is die vraag alleen te beantwoorden als men daadwerkelijk het jeugdpastoraat gaat opzetten en uitvoeren op een dergelijke manier. Het kerugmatisch pastoraat schrijft immers geen wetten voor die bepaalde handelingen verbieden. Ik bedoel te zeggen dat de kerugmatische stroming genoeg ruimte biedt om tot het doel van jeugdpastoraat te komen.

4.2 JONGEREN

De onderzoeksvraag is gericht op de jongeren van 12 tot en met 18 jaar. Deze doegroep wordt in de literatuur veelvuldig aangeduid met *adolescent*. In dit hoofdstuk wil ik de jongeren die de doelgroep vormen *in kaart brengen*.

Niet ieder kind is op dezelfde leeftijd volwassen. Er is geen duidelijke grens die de overgang markeert van kind naar adolescent. De overgangperiode wordt de *adolescentie* genoemd. Een ander veel gebruikte term is de *puberteit*. Het woord puberteit is afgeleid van het Latijnse woord *pubertas*, dat *manbaarheid* betekent. Het verwijst vooral naar de lichamelijke kenmerken van de lichamelijke volwassenwording (pubes = schaamstreek). Het woord adolescentie komt van het Latijnse woord *adolescentia*, waarmee in Rome de leeftijdsklasse van 17 tot 30 jaar werd aangeduid³³.

Tijdens de adolescentie vinden er op veel terreinen en in een snel tempo veel ontwikkelingen plaats. Sommige adolescenten beleven deze periode als prettig en zonder veel extra problemen, anderen

³¹ Dit voorbeeld is een waar gebeurd verhaal dat zich afspeelt onder de jeugd van Renswoude. Hugo is een gefingeerde naam.

³² Dit is een variatie op een zinsnede uit het boek Liefdevol oog en open oor: *Het gaat in het pastoraat om mensen, maar het draait om de Goede Herder*.

³³ Slot & Aken, 2010, p. 15.

hebben er veel moeite mee. De ontwikkeling in de adolescentie is te typeren als het ontwikkelen van een eigen identiteit. Dit houdt in dat de jongere zich geleidelijk losmaakt van de veilige wereld van de ouders en het gezin waarin hij is opgegroeid en komt tot het ontwikkelen van een eigen stijl in relaties met andere mensen.

Vaak wordt er een onderverdeling gemaakt in de tijd van de adolescentie:

- Vroege adolescentie, waarin de lichamelijke rijping, de psychoseksuele ontwikkeling en het proces van losmaking van de ouders opgang komt.
- De midden adolescentie, waarin het experimenteren met diverse keuzemogelijkheden centraal staat.
- De late adolescentie, waarin men begint verplichtingen aan te gaan met betrekking tot maatschappelijke positie en persoonlijke relaties.³⁴

Rond het twaalfde levensjaar beginnen de grote veranderingen in het leven van een kind. De afgelopen jaren is te zien dat de adolescentieperiode steeds vroeger begint en later eindigt. Als leerkracht in het basisonderwijs heb ik dat bijvoorbeeld gemerkt op het gebied van seksualiteit. Tien jaar geleden sprak ik niet of nauwelijks met mijn leerlingen uit groep 8 over seksuele onderwerpen. De laatste drie jaar geef ik seksuele voorlichting en is er zelfs een lesmethode ontwikkeld die ik daarvoor kan hanteren.

Die verschuiving komt onder andere doordat jongeren langer naar school blijven gaan, later trouwen en ook later beginnen met werken. Het opnemen van verantwoordelijkheden die bij het volwassen zijn horen, worden hiermee uitgesteld. Het einde van de adolescentie periode is moeilijk te bepalen en verschilt ook van persoon tot persoon.

Ontwikkelingstaken

De jongeren hebben te maken met veel veranderingen buiten zichzelf maar ook binnen zichzelf. Hun gedrag is erg wisselend, tegenstrijdig, grillig en onevenwichtig, ze zitten. Jongeren zijn veelal in een identiteitsverwarring. De jongeren experimenteren en proberen zich met anderen (idolen of vrienden) te identificeren. Ze komen voor de noodzaak te staan een eigen identiteit als volwassene te vormen. Belangrijk in deze ontwikkeling, om zichzelf dezelfde persoon te voelen, gaat het om twee centrale elementen: dat iemand zichzelf als eenheid in tijd en ruimte ervaart en dat anderen die eenheid erkennen en waarderen.

Jongeren die zich in de fase van adolescentie bevinden hebben het erg druk met het uitvoeren van ontwikkelingstaken.³⁵ In de voorgaande fases (kleuter en schoolgaand kind) waren ze ook al druk met het uitvoeren van de ontwikkelingstaken, maar in deze fase worden de ontwikkelingstaken als het ware door elkaar gehusseld.

Biologische ontwikkeling

De biologische kenmerken zijn veelal zichtbaar. Zo heeft de groeispuurt bijvoorbeeld ingezet. Ten tweede verandert de lichaamsbouw van de jongeren. Daarnaast verandert ook de huid en zweetklieren. De huid is wat vettiger, wat leidt tot een vorm van acne. Ten vierde, de hersenen

³⁴Slot & Aken, 2010, p. 14.

³⁵Tijdens een college werden de ontwikkelingstaken benoemd: omgaan met autonomie, vertrouwen, onderwijs/werk, vrije tijd, eigen woonsituatie, autoriteit, gezondheid, ontwikkelen van eigen identiteit, sociale contacten en vriendschappen (social media) en seksualiteit.

ondergaan ook de nodige veranderingen in de adolescentie. De prefrontale cortex is verantwoordelijk voor plannen, jezelf beheersen en redeneren. Het reorganisatie proces van de prefrontale cortex in de adolescentie zou dan ook verantwoordelijk kunnen zijn voor puberteitskenmerken als ruziemaken, stemmingswisselingen en risicogedrag.³⁶

Cognitieve ontwikkeling

Piaget³⁷ gaat ervan uit dat de situatie waarin een persoon verkeert, voortdurend verandert en dat ook de persoon zelf verandert. Om zichzelf te ontwikkelen moet telkens een nieuw *evenwicht* in de omgang van de persoon met zijn omgeving worden gevonden. Intelligent functioneren maakt deel uit van dit biologisch adaptieproces. Er is daarnaast onderzoek gedaan naar hoe jongeren reageren op dilemma's over bijvoorbeeld scheidingen of in een pleeggezin geplaatst te worden. Hoe ouder de jongere is hoe wijzer hij/zij met de situatie om kan gaan.

Emotionele ontwikkeling

In de adolescentieperiode is er een sterke toename van emotionele problemen zoals depressie en angst. Als er ernstige problemen zijn, verdwijnen ze meestal niet vanzelf aan het einde van de adolescentie. Als er een storm woedt, gaat die niet vanzelf liggen. Bovendien worden ernstige problemen in de adolescentie vaak voorafgegaan door problemen in de kindertijd.³⁸

Psychosociale ontwikkeling

De veranderingen die zich voordoen in het leven van een adolescent hebben uiteraard ook gevolgen voor sociale processen. De manier waarop de jongere omgaat met anderen en, omgekeerd, de manier waarop de sociale omgeving op de jongere reageert. Om autonomie en zelfstandigheid te bereiken en een eigen identiteit te ontwikkelen moeten adolescenten zich losmaken van ouderbanden. Maar hoe zit het met de ontwikkeling van de adolescent als het eigenlijk te vroeg wordt losgemaakt van ouderbanden? Het gehechtheidsysteem streeft voortdurend naar de nabijheid van gehechtheidfiguren. Gehechtheidrelaties zijn heel belangrijk en bepalend voor de rest van het leven. Vandaar dat ook tijdens de adolescentie (en zelfs later in de volwassenheid) gehechtheidrelaties nog steeds van belang zijn voor het functioneren van de persoon. Kinderen ontwikkelen zich tijdens hun adolescentieperiode het positiefst als het opvoedingsgedrag van ouders wordt gekenmerkt door een hoge mate van warmte en ondersteuning. Dus te weinig ouderlijke ondersteuning en een te vroeg losmakingproces (denk bijvoorbeeld aan echtscheiding), leidt tot een negatief zelfbeeld van jongeren, slechtere schoolprestaties, een gebrek aan empathie en het weinig rekening houden met anderen en negatieve verwachtingen ten aanzien van anderen in sociale contacten. Te weinig duidelijke regels en te weinig consistente controle en supervisie door ouders kan leiden tot een zwakke controle van impulsen, gebrek aan sociale vaardigheden en probleemgedrag van kinderen.

In het algemeen is aangetoond dat adolescenten met vrienden sociaal competent zijn en psychologisch gezien gezonder zijn dan adolescenten zonder vrienden. Die beschikken over betere sociale vaardigheden, werken meer en beter samen, hebben minder sociale problemen, hebben een hogere zelfwaardering en zijn minder eenzaam. Adolescenten met een lage zelfwaardering en minder sociale vaardigheden zijn over het algemeen minder in staat vriendschappen aan te gaan of

³⁶Slot & Aken, 2010, p. 39-49.

³⁷Slot & Aken, 2010, p. 50-65.

³⁸Slot & Aken, 2010, p. 66-80.

te onderhouden. Ze hangen samen met weinig intimiteit, steun en nabijheid, en met veel onenigheid, competitie en conflicten.³⁹

Verantwoordelijkheid

De adolescent groeit en ontwikkelt zich op een unieke manier. De groei/ontwikkeling in het geloof van de adolescent zal ook per persoon verschillend zijn. Ik las in een rapport van een aantal GPW-studenten een hoofdstuk dat gewijd is aan die groei/ontwikkeling. Zij onderzoeken vooral wie er verantwoordelijk is voor die groei.⁴⁰ Ze onderscheiden drie categorieën. Hieronder noem ik ze kort.

- *Het gezin*

Het gezin draagt in eerste instantie de grootste verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van de adolescent. De ouders hebben het meeste toezicht op de handel en wandel van hun kinderen. Er ligt een grote verantwoordelijkheid bij de ouders om hulp in te schakelen wanneer ze merken dat hun kind dat nodig heeft. Het ouderschap blijkt niet altijd makkelijk te zijn. Ook ouders lopen tegen problemen aan, waar ze misschien best hulp van anderen zouden willen. Er ligt een verantwoordelijkheid bij de ouder om deze hulp te zoeken en in te schakelen.

- *De gemeente*

Hierbij wordt gedacht aan de jeugdouderling, jeugdwerkers, de pastor (predikant) en de gemeenteleden zelf. De jongeren zijn de toekomst van de gemeente. Het is daarom van groot belang dat er tijd in hen gestoken wordt, dat men met ze in gesprek gaat. Kortom, dat er oog is voor de jongeren.

Ook ligt er een taak bij de gemeente naar de ouders toe. Ouders moeten op de hoogte zijn van de hulp die een gemeente kan bieden. Vooral beginnende ouders lopen tegen situaties aan waarbij ze best wat hulp en advies kunnen gebruiken. De gemeente kan hierin een belangrijke rol spelen. Door bijvoorbeeld ouders te bundelen zodat ze in gespreksvorm problemen kunnen bespreken met elkaar. Of door een informatie avond te organiseren waarbij een professional iets vertelt over huwelijk, opvoeding, omgaan met pubers, etc.

- *De adolescent zelf*

De adolescent is op de hoogte van zijn situatie en de worstelingen en strijd die hij doorgaat. Omstanders kunnen immers niet alles zien en horen. Er ligt een verantwoordelijkheid bij hem om dat aan te geven. Het probleem in de praktijk is dat jongeren dat vaak niet doen. Daarom is het zo belangrijk dat ze gekend worden en dat degene die de pastorale rol heeft aan hun gedrag kan zien of er wat aan de hand is en dat hij weet hoe daarnaar te vragen. Vervolgens ligt de verantwoordelijkheid bij het gezin en/of de gemeenten om daar iets mee te doen.

Dit hoofdstuk over jongeren geeft een theoretisch beeld van de jongeren tussen de 12 en 18 jaar zoals het beschreven is in de literatuur. Voor dit project ga ik er van uit dat de jongeren in Renswoude geen noemenswaardige verschillen vertonen met de (ontwikkelingen van) jongeren die ik hierboven heb beschreven. Daarnaast ben ik er mij van bewust dat de *gemiddelde jongere* niet bestaat.

³⁹Slot & Aken, 2010, p. 99-110.

⁴⁰Jeugdpastoraat: Adviesrapport Maranathakerk Lunteren, 2014.

4.3 RELATIE⁴¹

Tijdens de literatuurstudie is het mij opgevallen dat jeugdpastoraat als het ware een toverwoord herbergt. Het woord **relatie** is niet weg te denken uit deze thematiek. Jeugdpastoraat zonder relatie is hetzelfde als een kudde schapen zonder herder. Relatie vormt misschien wel de basis voor het jeugdpastoraat. Daarnaast zijn relaties onder jongeren ook nog eens gespreksonderwerp nummer één. Zo las ik ergens: *Die heeft met die gezoend en die is kwaad op die. Die zijn ouders liggen in een scheiding en die heeft weer gesproken met die, die weer van die had gehoord dat.*⁴²

Voor mij een reden om een apart hoofdstuk te wijden aan relatie. Te meer, omdat het kernwoord ook al tijdens mijn sollicitatiegesprek (zie voorwoord) een belangrijke rol speelde.

Overigens valt het mij op dat relatie in het *gewone* pastoraat niet zo expliciet genoemd wordt als in het jeugdpastoraat. Toch vormt relatie ook in het *gewone* pastoraat een wezenlijk onderdeel.⁴³

Ik ga niet verder in op deze constatering, daarvoor verwijs ik naar de vele pastorale handboeken.

Een voorwaarde voor een relatie is het begrip **vertrouwen**. Jongeren die bijvoorbeeld hulp vragen aan een pastor, ervaren soms een zeker wantrouwen. Ze zijn op hun hoede, vooral uit angst dat de pastor hen niet serieus zal nemen. Ook is het mogelijk dat ze de pastor wantrouwen, omdat hij ze probeert te manipuleren in een richting die ze zelf niet uit willen. Een jongere heeft immers behoefte aan zelfstandigheid, maar is kwetsbaar wanneer het gaat om het maken van zelfstandig keuzes. Vanuit die kwetsbaarheid is het voor jongeren belangrijk dat zij zich als een volwaardig gesprekspartner behandeld voelen. Ze moeten het vertrouwen krijgen om een eventuele relatie aan te gaan.

Goed jeugdwerk en goed jeugdpastoraat vragen om jeugdleiders die bereid zijn hun leven te delen met anderen. Tijdens een college van Corien Rietberg hebben we met elkaar gesproken over die bereidwilligheid. Een Bijbelvers (1 Tes. 2:28) gebruikten we daarbij als leidraad.

Vanuit de *verticale* relatie met God ontstaan als vanzelf *horizontale* relaties met mensen. Omdat je leeft vanuit de bron en daarom kunt uitdelen van het *levende water* aan de *dorstige* jongeren (Joh. 7:39). Die horizontale relaties kunnen bovendien alleen ontstaan als er sprake is van een wederzijds vertrouwen.

In zijn boek *Contemplative youth ministry*⁴⁴ wijdt Mark Yaconelli een hoofdstuk aan het thema relatie. Hij gebruikt weliswaar het woord *gemeenschap*, maar dat woord doelt ook op relatie.

Hij stelt dat de meeste jongeren geen betekenisvolle relaties met volwassenen hebben. Ook niet in de kerk. De vraag is hoe je mensen vindt die wel relaties met jongeren kunnen ontwikkelen. Het is niet de bedoeling om te zoeken naar populaire jeugdleiders, maar naar mensen die echt een relatie met God hebben en vanuit die relatie jongeren kunnen begeleiden op hun geloofsreis. Dat kunnen mensen van allerlei leeftijden zijn. Essentieel in het zoeken van deze mensen is om biddend te luisteren naar welke mensen God roept om met jongeren op te trekken.

⁴¹Voor alle duidelijkheid: ik doel in dit project niet op een relatie tussen twee partners. In dit geval heb ik het over pastorale relaties. Een relatie tussen de pastor en pastoraat.

⁴²Rietberg & Matsinger, 2012, p. 25.

⁴³Zie afbeelding p. 11.

⁴⁴Yaconelli, 2006, p. 100-114.

Kenda Creasy Dean schrijft in haar boek *Practicing Passion*⁴⁵ over *gemeenschap* (relatie). Het uitgangspunt van het boek is dat jongeren als *hitte zoekende raketten* zijn. Ze zijn vol vuur en vol passie. Hun hart brandt. God verlangt naar brandoffers, naar die brandende harten voor Hem. Maar de harten van tieners branden voor een heleboel andere dingen. Hun leven is een zoektocht naar *een liefde die het waard is om voor te sterven*, waar ze zich vaak niet van bewust zijn, is dat dit een zoektocht is naar een God die vol passie voor hen gestorven is.

Eén van de centrale vragen van het boek is: *Als jongeren en Christus beiden zo vol passie zijn, waarom stromen de jongeren dan niet massaal naar de kerk?* Het antwoord ligt grotendeels in het feit dat de kerk haar passie is kwijtgeraakt, de kerk is tevreden met een rustig warm gevoel en houdt niet van *brandende offers*.

Vervolgens wordt de kracht en de dimensies van passie omschreven. Eén van die dimensies is het verlangen naar *gemeenschap* (relatie).

Begrippen als passie en verlangen zijn uit de theologie verdwenen. Jongeren hebben een door God gegeven verlangen naar *gemeenschap*. Als ze de vervulling van dat verlangen niet kunnen vinden in het geloof, dan zoeken ze dat verlangen in de middelen die de media hen in overvloed bieden.

Uiteindelijk komt ze tot de conclusie *dat God relatie is in zichzelf: de 'dans' van Vader, Zoon en Geest*. God verlangt naar relatie, relatie met ons. En jongeren verlangen naar intimiteit.

In het boek *Pastorale zorg voor jonge mensen* staat het volgende: *Een van de grootste voorrechten van het werken met jongeren is dat ze je op een gegeven ogenblik hun vertrouwen schenken en gaan praten. Niet over hoe het op voetbal gaat, of wat ze van de laatste hit vinden, maar echt praten. Over thuis, school, moeder, stiefvader, angsten, geld, seks, enzovoort.*⁴⁶

Maar, zo stelt Mark Vernon, moet er wel veel geïnvesteerd zijn, voordat bovenstaand punt bereikt is. Allereerst door degene die pastorale zorg aan jeugd biedt. Die persoon moet veel tijd besteden aan het opbouwen van een relatie, waardoor de jongere het gevoel heeft dat hij meer kan vertellen dan hij gewoonlijk zou doen. Ten tweede moet de jongere investeren. Hij moet de tijd nemen om met de pastor te praten en een luisterend oor, begrip en steun te vinden.

Er zijn verschillende motieven om voor jongeren te willen zorgen. Simon Gibson geeft in hetzelfde boek een Bijbels raamwerk weer dat als basis fungeert om effectief voor jongeren te zorgen.

Die basis is afgeleid van onderzoek naar pastorale zorg, waarbij gebruik werd gemaakt van de Levensvragen Analyse⁴⁷. De vraag is op welke gebieden een jongere in zijn leven zorg nodig kan hebben. De basis voor het begrijpen van jongeren bestaat uit het onderscheiden van zeven deelgebieden waarin mogelijk pastorale zorg nodig is.

- Zorg in relatie tot het geloof en de geestelijke noden van de jongere.
- Cognitieve zorg met betrekking tot alles wat de jongere denkt.

⁴⁵Dean, 2004, p. 116-143.

⁴⁶Vernon, 1999, p. 9.

⁴⁷LA is een benadering van adviseren en psychotherapie, die ontwikkeld is binnen de context van christelijke pastorale zorg. De basisgedachte achter LA is dat in elk leven dezelfde vragen spelen en dat mensen geholpen kunnen worden die levensvragen beter te begrijpen en er verandering in aan te brengen. De vragen zijn niet meer dan zich steeds herhalende patronen van ervaring en gedrag. Het is een flexibel model dat in de pastorale zorg gebruikt kan worden en bij psychotherapie.

- Zorg op het gebied van motivatie.
- Emotionele zorg.
- Zorg met betrekking tot gedrag en gezondheid.
- **Relationele zorg.**
- Materiële en financiële zorg.

Deze onderwerpen vormen samen, zoals gezegd, een raamwerk. Een model om de noden van jongeren te begrijpen, en een basis voor pastorale zorg.

4.4 MIDDELEN EN METHODEN

Dit hoofdstuk biedt als het ware handvatten voor het opzetten van jeugdpastoraat. Ik geef een soort tweedeling aan tussen bepaalde gemeenten. Daarbij laat ik in het midden waartoe de Hervormde gemeente Renswoude behoort. Het is namelijk niet de bedoeling om haar te kwalificeren. Ik wil laten zien wat eventuele mogelijkheden zijn op het gebied van jeugdpastoraat.

De eerste *categorie bestaat* uit gemeenten die ervoor kiezen om niet (nog) meer pastorale activiteiten te organiseren, maar om de kwaliteit van de pastorale zorg in de bestaande activiteiten te waarborgen.

Zo biedt bijvoorbeeld de kerkdienst volgens hen volop kansen voor de pastorale zorg. Tijdens het gebed, in de samenzang en in de preek komen immers allerlei zaken rondom de pastorale zorg voor jongeren aan de orde. De catechese biedt ook mogelijkheden voor pastorale zorg. De catecheet leert jongeren kennen en kan bij een open Bijbel de jongeren *herderen*. Het is dan wel van belang dat catechese meer is dan *feiten leren*. Zo staat in de catechisatiemethode *Follow Me*⁴⁸ het vormen van een persoonlijke identiteit centraal. De jongeren worden aangemoedigd deze te funderen op Jezus Christus. De makers van de methode veronderstellen dat de onderlinge relatie tussen tieners en (mentor)catecheet belangrijk is. Geloven leer je van en met elkaar. De catechisantengroepen (ook de groepen die met een andere methode werken) dienen weliswaar niet te groot te zijn, zodat een ieder tot zijn recht kan komen. Zodoende kan er echte ontmoeting plaatsvinden.

Bij de vereniging of club liggen ook grote kansen ten aanzien van de pastorale zorg. Wanneer leidinggevenden bereid zijn tijd, aandacht en energie in de leden te investeren, kan er vanuit de relatie richting gewezen worden.

Iedereen die met jongeren op kamp geweest is en daar samen allerlei dingen met de jongeren heeft meegemaakt, weet dat de Bijbelstudies na een dergelijk kamp *dieper* en *opener* zijn dan daarvoor. Er is een relatie ontstaan. Er is vertrouwen. De jongeren worden *gekend*⁴⁹.

De gemeenten die juist kiezen voor meer of andere pastorale activiteiten, behoren tot de zogenaamde andere *categorie*. Zij zijn tot de conclusie gekomen dat de huidige werkvormen niet het beoogde doel behalen.

Een nieuwere vorm van jeugdpastoraat is bijvoorbeeld het *online pastoraat*.⁵⁰ Jongeren zijn in grote mate verbonden met het internet. Als ze iets willen weten dan is het internet vaak het eerste hulpmiddel dat ze inschakelen. Jongeren worstelen met verschillende dingen, en durven daar niet

⁴⁸ <http://www.hgjb.nl/werken-met-jongeren/methodes/methode:follow-me.htm>

⁴⁹ Een brochure van de HGJB. Auteur en datum zijn onbekend.

⁵⁰ Word ook wel anoniem pastoraat genoemd.

altijd met iemand over te praten. Jongeren zijn op zoek naar antwoorden en hulp maar afhankelijk van het onderwerp is de kans groot dat ze deze antwoorden anoniem willen verkrijgen. Online en anoniem pastoraat biedt die mogelijkheid.

Er is ook een vorm waarbij een *jongerenbezoekteam* actief betrokken is. Veelal bestaat een dergelijk team uit een jongvolwassen man en/of vrouw. Op een laagdrempelige manier leggen zij contact met jongeren en spreken met hen over geloofs- en levensvragen. Het doel van dit bezoekwerk is om op een laagdrempelige manier met jongeren in contact te komen en hen te betrekken bij het jeugdwerk en het bredere gemeenteleven.

Een derde vorm van jeugdpastoraat is het zogenaamde *buddyproject*. Dat is een manier van zelfstandig jeugdpastoraat. De kern van het buddyproject is kleine groepjes jongeren die met een volwassen buddy naast de bestaande jeugdwerkactiviteiten samen eigen activiteiten ondernemen. Het doel ervan is jongeren een plaats te bieden waar ze terecht kunnen met hun verhalen en waar ze op terug kunnen vallen als dat nodig is. Tijdens de bijeenkomsten van de groepjes kunnen allerlei onderwerpen aan de orde komen. Dit is aan de buddy en jongeren. Door middel van een dergelijk project weten jongeren dat er tenminste één persoon in de kerk speciaal voor hen beschikbaar is als luisterend oor.

De voorbeelden van het enerzijds intensiveren van bestaande pastorale activiteiten of anderzijds het implementeren van een nieuwere vorm, kunnen wellicht toegepast worden in de Hervormde gemeente Renswoude.

Het is gemakkelijk om een voorbeeld uit een andere gemeente toe te passen in dit afstudeerproject. Toch lijkt mij dat niet verstandig. Het is nog maar de vraag of deze vormen bij de behoefte/belevingswereld van de jongeren aansluit. Daarbij vraag ik mij ook af welke affiniteit de leidinggevenden bij het jeugdpastoraat hebben met deze verschillende vormen van jeugdpastoraat. Om die redenen is hoofdstuk 7 gewijd aan het praktijkonderzoek, waarbij onderzocht wordt wat de behoeften zijn van zowel de jongeren als de leidinggevenden.

5. VOORBEELDEN EN VOORWAARDEN

De Hervormde gemeente Renswoude is uiteraard niet de eerste en niet de enige kerkelijke gemeente waar onderzoek wordt gedaan met betrekking tot jeugdpastoraat. In dit hoofdstuk wil ik kort een tweetal vergelijkbare voorbeelden vanuit de praktijk weergeven. Het betreft beiden een soortgelijke gemeente. Dat wil zeggen, een gemeente met de kenmerken van een dorp en lid van de PKN. Het is niet mijn bedoeling om deze voorbeelden als leidraad te nemen. De vergelijking is vooral bedoeld ter inspiratie.

Daarnaast bespreek ik kort een aantal voorbeelden van kerkelijke gemeenten waar het jeugdpastoraat *zijn vruchten afwerpt*.⁵¹

5.1 ANDERE GEMEENTEN

Er zijn talloze voorbeelden van gemeenten die in hun beleidsplan een hoofdstuk wijden aan het jeugdpastoraat. De uitvoering van dat beleid is niet altijd hetzelfde. Het is immers van belang om te weten wat het doel is van jeugdpastoraat. Het is mij opgevallen dat er meerdere gemeenten zijn die jeugdwerk en jeugdpastoraat als synoniem gebruiken.⁵² Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen beide begrippen. Interessant is de vraag wat het verschil tussen beiden is. Die vraag kan alleen beantwoord worden als het doel van beiden helder is. Wellicht hebben beiden hetzelfde doel.

Binnen de PKN is het grotendeels gebruikelijk dat er geen onderscheid wordt gemaakt tussen jeugdpastoraat en jeugdwerk. Om die reden maak ik in dit hoofdstuk ook geen onderscheid tussen beiden.

Het eerste praktijkvoorbeeld is de Ichthuskerk te Alblasserdam. In die gemeente heeft een onderzoek⁵³ naar het jeugdpastoraat plaatsgevonden. De onderzoeksvraag luidt: *Hoe kunnen we, binnen de Ichthuskerk te Alblasserdam, jeugdpastoraat voor jeugd van 12-21 jaar structureel en methodisch vormgeven?* Kort samengevat komt het er op neer dat de gemeente van de Ichthuskerk niet zozeer hoeft te veranderen. Ze hoeft geen extra activiteiten te organiseren voor het jeugdpastoraat. Ze wordt vooral aangemoedigd door te gaan met dat waar ze al mee bezig was.

Het onderzoek in Alblasserdam bevestigt dat het kernwoord *relatie* onmisbaar is in het jeugdpastoraat. Men biedt meerdere activiteiten aan voor de jeugd, maar die zijn niet het doel op zich. Het doel is voornamelijk de relaties die tijdens die activiteiten ontstaan.

Een soortgelijk onderzoek is gedaan in de Maranathakerk te Lunteren. In dat onderzoek⁵⁴ staat de vraag *Wat zijn de mogelijkheden van jeugdpastoraat voor de Maranathakerk?* centraal. Eén van de conclusies is dat de jongeren geen gebruik maken van pastoraat of een vertrouwenspersoon vanuit de kerk. De grootste drempel is dat ze de desbetreffende persoon niet kenden of dat ze daar geen relatie mee hadden. Verderop in het document wordt verwoord welke vorm van pastoraat volgens

⁵¹ Ik bedoel te zeggen: *Kerkelijke gemeenten waar het doel van jeugdpastoraat (deels) behaald is.*

⁵² http://www.pkn-angerlodoesburg.nl/nl/De_Kerkenraad/Beleidsplan_Kinder- en_Jongerenwerk/file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/Beleidsplan_jeugd_2012_-_2015_DEFINITIEF_mei_2013.pdf

⁵³ Jeugdpastoraat in de Ichthuskerk te Alblasserdam, 2014, p. 14-23

⁵⁴ Jeugdpastoraat: adviesrapport Maranathakerk Lunteren, 2014, p. 23

de jongeren het meest effectief is. Zij kiezen voor de vorm *jeugdpastoraat als taak van de jeugdwerkers*.

Het is interessant om te constateren dat in beide onderzoeken de conclusies beïnvloed worden door de eigen context waarin het onderzoek heeft plaatsgevonden. Bovendien ben ik benieuwd wat de doorslaggevende factoren zijn om tot dergelijke conclusies te komen. Dat is niet alleen de omgeving. Ik denk dat de behoeften van de jongeren vooral een grote impact hebben op de uiteindelijke conclusie. In hoofdstuk 8 probeer ik te laten zien welke invloed de behoeften van de jongeren hebben in dit afstudeerproject.

Tot slot geef ik een tweetal voorbeelden van kerkelijke gemeenten waar het jeugdpastoraat/jeugdwerk *goed loopt*. Ik besef dat die opmerking van subjectieve aard is. Wie of wat bepaalt wanneer het jeugdpastoraat *goed loopt*? Om die reden probeer ik het wat zakelijker te formuleren. Ik heb enkele gesprekken gevoerd met mensen die actief zijn in het jeugdpastoraat en/of jeugdwerk. Ik heb hen de vraag voorgelegd of *het doel* van jeugdpastoraat in hun kerkelijke gemeente in zekere zin behaald is.

Het is niet mijn bedoeling om deze voorbeelden te *knippen en te plakken*. Beide voorbeelden zijn immers uniek. De context is in beide gevallen eveneens uniek. De voorbeelden moeten gezien worden als een eventuele mogelijkheid met betrekking tot het opzetten van structureel jongerenpastoraat. Niet meer en niet minder

Het eerste voorbeeld betreft één van de wijkgemeenten van de Hervormde gemeente Ede⁵⁵. In een aantal gesprekken met een paar leidinggevendenden van het jeugdwerk, heb ik relevante informatie gekregen. Het doel van jeugdpastoraat daar is *de herderlijke zorg voor de jeugd van de gemeente, die zich moet uitstrekken tot kinderen, tieners en jongeren*. De middelen die gebruikt worden om het doel te behalen zijn (voor het grootste gedeelte) het jeugdwerk en het jongerenbezoekwerk.

Vooraf bij *Bulb*⁵⁶ zijn veel jongeren (ook jongeren die niet naar de kerk gaan) aanwezig. Iedere vrijdagavond wordt er voor hen een activiteit georganiseerd. De leidinggevendenden hebben tijdens die activiteiten veel pastorale ontmoetingen. Vaak zijn er één op één gesprekken met jongeren, waarbij persoonlijke situaties ter sprake komen.

Eén keer per jaar gaan ze met de hele groep op kamp. Tijdens dat weekend wordt de herderlijke zorg voor de jeugd nadrukkelijk zichtbaar. De Bijbelstudies worden door de jongeren als waardevol beschouwd. Het is vaker dan één keer voorgekomen dat een jongere na een dergelijke Bijbelstudie zijn hart aan de HEERE heeft gegeven.

Een groot gedeelte van de jongeren van Bulb komt ook bij de mentorcatechese. Tijdens de catechisatieavonden komt de herderlijke zorg voor de jeugd eveneens aan bod.⁵⁷

De Hervormde gemeente van Vriezenveen⁵⁸ is het tweede voorbeeld waar het jeugdpastoraat *goed loopt*. Het doel van jeugdpastoraat is niet gedefinieerd. Weliswaar heeft de gemeente als *doel om de jeugd in aanraking te brengen met het geloof*.

⁵⁵Wijkgemeente de Ark. Op www.hervormdede.nl/deark is meer informatie te vinden.

⁵⁶De jeugdvereniging heeft een eigen website: www.tc-bulb.

⁵⁷De ervaringen tijdens mentorcatechese zijn nagenoeg hetzelfde in vergelijking met de mentorcatechese in Renswoude. Men hanteert overigens dezelfde methode.

⁵⁸Op de site www.hervormdvriezenveen.nl is meer informatie te vinden.

Er is een jongerencafé naast het kerkelijk centrum geplaatst. De naam van het café is *Flame*. Het is bedoeld als een symbool. Als café probeert men vanuit hun christelijke achtergrond een vlam te zijn in de wereld en iets uit te stralen naar anderen om hen heen. Het jongerencafé richt zich op de leeftijd van 12 tot 24 jaar. Er worden geen programma's georganiseerd. Het is de bedoeling dat de avonden een *ontspannen karakter* hebben. Er is ruimte voor ontmoeting en gesprek. Daarbij heeft men bepaalde regels met betrekking tot het drinken van alcohol en het draaien van bepaalde muzieksoorten.

De jongeren geven aan dat ze de ontmoetingen op prijs stellen en dat ze naast de gesprekken over *koetjes en kalfjes* ook veelvuldig praten over het geloof. De leiding is een aantal jaar ouder dan de bezoekers. Zij hebben als doel om met de jeugd in contact te komen. Daarbij is het meerdere keren uitgelopen op een geloofsgesprek.

Naar mijn idee kan ik als derde voorbeeld de Hervormde gemeente Renswoude noemen. Weliswaar is er *op papier* geen jeugdpastoraat binnen de gemeente, de praktijk verschilt niet veel met voorgaande voorbeelden. De gesprekken en ontmoetingen met de jongeren vinden namelijk ook plaats in de Renswoude. In hoofdstuk 8 geef ik daar een voorbeeld van.

5.2 VOORWAARDEN

In de literatuur is geen volmaakt stappenplan te vinden om het jeugdpastoraat op te zetten. Laat staan een op maat gemaakt stappenplan voor de Hervormde gemeente Renswoude. Er worden wel pogingen gedaan om het gemakkelijker te maken. Zo noemt Schelling in de werkmap *Jeugdpastoraat* van JOP⁵⁹ een aantal universele basisvoorwaarden.

De volgende voorwaarden worden gezien als noodzakelijke basis voor elke vorm van jeugdpastoraat:

- Jeugdpastoraat aanvaardt kinderen en jongeren zoals ze zijn (niet zoals ze moeten worden).
- Jeugdpastoraat biedt de veiligheid om hun leven en ervaringen te delen, anders dan in contact met leeftijdsgenoten. Zodanig dat ze zeker mogen weten dat ze op andere plaatsen (bijvoorbeeld het schoolplein) er niet mee geconfronteerd worden. Er is dus sprake van wederzijds vertrouwen. Dat is iets wat zich moet ontwikkelen. Praten over wat je wezenlijk bezighoudt, doe je niet zomaar met iedereen.
- Jeugdpastoraat stelt echtheid centraal: je beter voordoen, is niet nodig. Dit geldt zowel voor het kind of de jongere als voor de jeugdpastorale vrijwilliger. Je hoeft geen supergelovige te zijn om kinderen en jongeren te begeleiden op hun (geloofs)weg door het leven. Het is dus belangrijk dat je jezelf blijft en bereid bent je kwetsbaar op te stellen.
- Jeugdpastoraat respecteert de grenzen van kinderen en jongeren. Sommige kinderen en jongeren worstelen bijvoorbeeld met loyaliteit richting hun ouders. Daardoor kunnen en willen ze niet altijd open spreken over hun zorgen. Bied ruimte om op hun tijd en moment hierop terug te komen. Zorg tegelijk voor een heldere structuur: wijs bijvoorbeeld iemand uit de kerkenraad aan waarmee een betrokken vrijwilliger zorgen over een situatie kan bespreken. Natuurlijk houdt jeugdpastoraat ook rekening met de grenzen van de vrijwilliger.

⁵⁹Werkmap Jeugdpastoraat JOP, p. 22.

Gezien het belang van de relatie met jongeren binnen het jeugdpastoraat wil ik hier een aantal voorwaarden geven die relevant zijn in het opbouwen van een relatie met een jongere. Ik heb mij laten inspireren door de vijf vuistregels voor relationeel jongerenwerk, zoals weergegeven in het *handboek voor kinder- en jeugdpastoraat*.⁶⁰

- *De behoeften van de jongere staan centraal.* Stel de vraag wat goed is voor de jongere. Verplaats je in de belevingswereld van de jongere.
- *Leer te luisteren.* Laat merken dat je echt om ze geeft. Jongeren voelen haarfijn aan of je oprecht geïnteresseerd bent of wanneer je een vragenlijstje afwerkt.
- *Goede vragen zijn beter dan sluitende antwoorden.* Het gaat niet om het geven van correcte antwoorden. Stel vragen die de jongere stimuleert tot zelfreflectie. Goede vragen kunnen indirect ook confronteren.
- *Houd het proces voor ogen.* Het gaat niet om het voldoen aan leerdoelen of prestaties. Het draait om relaties die zich op een natuurlijke manier ontwikkelen.
- *Eerlijkheid duurt het langs.* Het is belangrijk dat de jongere zijn ware gezicht mag laten zien, ook al voldoet dit niet aan het verwachtingspatroon.

De opsommingen van voorwaarden vormen wellicht een basis om het jeugdwerk in de Hervormde gemeente van Renswoude op te zetten. De gemeenteleden die betrokken zijn bij het jeugdpastoraat doen er goed aan om kennis te nemen van deze voorwaarden.

Vervolgens is het niet onverstandig om die gemeenteleden toe te rusten voor het jeugdwerk. Het opbouwen van de ander is immers een verantwoordelijke opdracht.

De gemeenteleden hoeven *het wiel niet opnieuw uit te vinden*. Vele andere gemeenteleden elders zijn hen voorgegaan. Ook zij zijn toegerust voor het pastorale werk met de jeugd. In het volgende hoofdstuk wil ik een aantal kenmerken van toerusting benoemen.

⁶⁰Rietberg & Matsinger, 2012, p. 29 en 30.

6. TOERUSTING

Vanuit de literatuur wil ik een aanzet geven tot het beantwoorden van het laatste gedeelte van de onderzoeksvraag. Ik doel hierbij op de toerusting die nodig is bij het opzetten van jeugdpastoraat. Uiteraard wordt de vorm van toerusting beïnvloed door de manier waarop het jeugdpastoraat wordt vormgegeven. In het vorige hoofdstuk heb ik een aantal basisvoorwaarden voor het jeugdpastoraat weergegeven. Daaruit voortvloeiend noem ik in dit hoofdstuk een aantal kenmerken van toerusting.

Welke toerusting is er nodig om het jeugdpastoraat adequaat op te zetten in de Hervormde gemeente Renswoude? Die vraag kan beantwoord worden als het doel van het jeugdpastoraat duidelijk is voor degene die toegerust gaat worden.

Zoals ik in hoofdstuk 3.2 al vertelde, hanteer ik tijdens dit project de definitie ***De ander opbouwen tot gelijkvormigheid aan Christus tot eer van God***. Deze definiëring is tegelijkertijd het doel van het jeugdpastoraat.

6.1 EEN BASIS

Misschien is de belangrijkste voorwaarde wel dat de leidinggevende het besef heeft dat hij of zij een *voorbeeld* is voor de jongeren. Een chagrijnige clubleiding is geen vertrouwenwekkende persoon. Een leidinggevende kan mooi praten maar hij of zij wordt beoordeeld op zijn daden. Kinderen en jongeren moeten in hun herders de vrucht van de Heilige Geest kunnen waarnemen (Gal. 5:22).⁶¹

Een andere voorwaarde die enigszins raakvlak heeft is het besef van de impact van authenticiteit van de leidinggevende. Jongeren prikken er zo doorheen wanneer ze merken dat de ander *een masker* op heeft.

De leidinggevende behoort als het ware naast de jongere te gaan staan. Zodoende is hij of zij erbij om zo nodig te steunen of te begrijpen. Vanuit dezelfde blikrichting meekijken. Daarmee worden jongeren gediend en ondersteund in hun zoekacties. De leidinggevende moet zichzelf wel de vraag stellen of hij aansluit bij de activiteit/situatie van de jongeren op dat moment. De eenvoudige oplossing om daar achter te komen is door het gewoon te vragen. Dick Mostert geeft daar een mooi voorbeeld van: ⁶²*Laatst kwam er een jongen van vijftien jaar bij mij. Hij vertelde me van alles over de vragen die hij had. Hij vroeg niets, hij vertelde alleen maar. Ik heb geluisterd. Er kwam een moment dat ik onzeker werd en me afvroeg, wat hij mij met dit verhaal zeggen wilde, wat hij van mij verwachtte. Ik heb mezelf geen antwoord gegeven op die vragen. Ik zei tegen de jongen: 'Ik merk dat je verhaal me raakt, ik vraag me af of je ook iets van mij verwacht hierin'. Hij zei: 'Dat heb je al gegeven, je hebt geluisterd en ik het idee dat je over mijn schouder meekijkt. Dat doet me goed. Ik moet het uiteindelijk toch zelf doen. En ook al is het niet makkelijk, ik vind het wel fijn om het zelf uit te zoeken. Bedankt voor zover, mag ik nog eens komen?' Hij had gemerkt dat deze jongen alleen behoefte had aan iemand waarmee hij zijn verhaal en zijn bezigheden kon delen.*

Tijdens een college jeugdpastoraat ontving ik van een docent een tweetal lijstjes met zogenaamde *Do's* en *Dont's*. Deze praktische opsommingen vormen als het ware een samenvatting van de voorwaarden die in de literatuur worden weergegeven. De lijstjes zijn weliswaar gericht op niveau 2

⁶¹Meulen, 2010, p. 224.

⁶²Mostert, 1993, p. 127.

(van het pastoraat), maar de mensen die actief zijn op niveau 1 doen er niet verkeerd aan om kennis te nemen van deze voorwaarden. De lijstjes zien er als volgt uit:

Do's

- Hou van jongeren.
- Houd het doel voor ogen.
- Wees alert op signalen.
- Ken je grenzen.
- Indien nodig verwijs door.
- Bied een luisterend oor.
- Noem de dingen bij de naam.
- Toon oprechte interesse.
- Maak de kring om de jongere groter.
- Bemoedig en bevestig de jongere.
- Toerusten van jongeren en leiders.
- Bid voor je jongere.

Dont's

- Geheimhouding beloven.
- Buiten medeweten van jongere om anderen inschakelen.
- Te snel conclusies trekken.
- Zelf aan de slag met heftige problematiek.
- Oordelen.
- Denken dat jij het moet oplossen.
- Het op je zelf betrekken.
- Beloftes niet nakomen.

Het primaire doel van het jeugdpastoraat is om de jongeren op te bouwen tot gelijkvormigheid aan Christus en tot eer van God. Een secundair doel (maar zeker niet onbelangrijk) is om de jongeren bij de kerk te houden en hen actief te betrekken. Om dat doel te verwezenlijken zijn er eveneens voorwaarden nodig. In zijn boek *Hoe houden we jongeren bij de kerk* noemt ds. Geluk er tien.⁶³ Naar mijn idee zijn deze tien voorwaarden ook relevant voor het opzetten van het jeugdpastoraat in de Hervormde gemeente Renswoude. Het project is onder andere gericht op de behoeften van de jongeren. Het onderzoek zal uitwijzen wat die behoefte inhoudt, maar ik kan wel stellen dat deze tien voorwaarden in ieder denkbare uitkomst zijn meerwaarde heeft. Het zijn immers niet de eerste de beste voorwaarden. Andere literatuur bevestigt deze voorwaarden. Zo beschrijft Dean in haar boek *Practicing Passion* een aantal elementen (lees voorwaarden)⁶⁴ voor de praktijk van het jeugdwerk in de kerk. Ik ben zo vrij om deze elementen ook toe te passen op het jeugdpastoraat. Jeugdwerk en jeugdpastoraat zijn immers geen losse compartimenten. Ze zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden⁶⁵.

6.2 SUGGESTIES

Om vorm te geven aan toerusting van en de samenwerking met leidinggevenden valt niet mee. In een reader van Stichting Chris⁶⁶ wordt een viertal suggesties gegeven om handen en voeten te geven aan toerusting.

De eerste suggestie is het gezamenlijk vormen van een visie op kinderen en jongeren in de gemeente. Dit moet steeds weer aan de orde gesteld worden, zodat het belang van jeugdpastoraat

⁶³Door de jongeren serieus te nemen, door voor hen te bidden, door hen te leiden, door oog te hebben voor relaties, door hun vragen serieus te nemen, door hun kritiek serieus te nemen, door hun onze belangstelling te tonen, door hun (de) ruimte te geven, door goede methoden te gebruiken en door hen in te zetten.

⁶⁴Voertuigen van genade, de kunst van 'het er zijn' en de kunst van intimiteit.

⁶⁵Zie onder andere hoofdstuk 2.2.

⁶⁶Stichting Chris, Reader kinder- en tienerpastoraat, p. 21.

duidelijk is. De jongeren zijn immers een deel van de gemeente en hebben net als de rest van de gemeente zorg en aandacht nodig.

Het stellen van reële doelen is de tweede suggestie. Daarbij is het belangrijk om te luisteren naar de geluiden van de leidinggevenden. Zo worden vooroordelen weggenomen en met de feedback kan iets worden gedaan. De leidinggevenden vormen het eerste contact met de jongeren. Het is raadzaam om aan te sluiten bij de positieve dingen die al gebeuren tijdens activiteiten.

De derde suggestie is het geven van handvatten om aan de slag te kunnen gaan. Toerusting op het gebied van identiteit en eigenwaarde, grenzen, groepsdruk en beïnvloeding, relaties, verkering en seksualiteit, verslavende middelen en risicogedrag, lijden, rouw en verdriet, omgaan met elkaar, gebed en stille tijd, etc.

Kortom, het toerusten van de leidinggevenden is noodzakelijk. Daarbij is het van belang om te bekijken in hoeverre de leidinggevenden al beschikken over de nodige informatie.

De laatste suggestie is een doorlopend proces: volhard en bid. Volharding is belangrijk omdat er nogal wat hobbels in de weg kunnen zitten. Bidden is essentieel voor het werk, omdat de mens afhankelijk is van Gods zegen. Naast dankzegging mag men de HEERE vragen om ontferming over de jongeren in de gemeente en om wijsheid. Bidden kan men als leidinggevenden doen, maar daarnaast kan men ook andere mensen uit de gemeente vragen om te bidden voor het jeugdpastoraat.

In het volgende hoofdstuk wordt het praktijkonderzoek besproken. De uitkomsten van dat onderzoek breng ik in verband met de voorwaarden die ik in dit en voorgaande hoofdstukken heb weergegeven. De vragen voor de enquête en het interview zijn immers deels gebaseerd op deze informatie.

7. PRAKTIJKONDERZOEK

Het onderzoek heeft een tweeledig doel. Allereerst wil ik in kaart brengen waar de pastorale behoeften van de jongeren in Renswoude liggen. Daarnaast wil ik duidelijk krijgen wat de visie is op jeugdpastoraat van de huidige leidinggevenden en wat zij nodig achten om het jeugdpastoraat op te zetten.

Zowel de enquête als het interview bevatten concrete vragen, zodat de jongeren en leidinggevenden concrete antwoorden kunnen geven. De uitkomsten van het onderzoek vormen namelijk een belangrijk element bij de beantwoording van de onderzoeksvraag.

Ik heb vragenlijsten voorgelegd aan een deel van de jongeren (12 jaar tot en met 18 jaar) binnen de Hervormde gemeente Renswoude, die de catechisatieavonden of club/verenigingsavonden bezoeken. De mate van respons van de groep die de enquête aangereikt kreeg, is 100%. 58 jongeren hebben de enquête ingevuld. De vragenlijsten heb ik mondeling toegelicht, om te voorkomen dat de jongeren de vragen verkeerd interpreteren. De enquêtes zijn anoniem ingevuld om de privacy van de deelnemers te waarborgen. De enquêteur is aanwezig geweest bij het afnemen van de enquêtes en heeft gezien dat deze ingevuld werden door iedereen persoonlijk. De betrouwbaarheid hiervan is dus 100%.

Ik heb 8 interviews afgenomen. De groep geïnterviewden bestaat uit de predikant, een jeugdouderling, een jeugddiaken en 5 leidinggevenden die actief zijn in het jeugdwerk of als catecheet. Alle interviews zijn persoonlijk afgenomen en ik ga er vanuit dat de geïnterviewden vanuit hun professe naar waarheid geantwoord hebben. De validiteit van de uitkomsten van de interviews en enquêtes, voor de beantwoording van de onderzoeksvraag, verschillen per vraag.

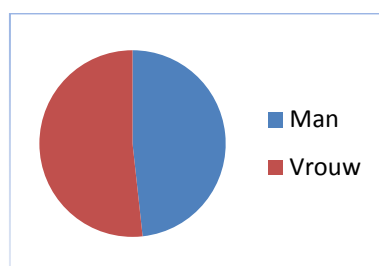
7.1 ENQUETE

Het doel van de enquête is vierledig. Ik wil onderzoeken: 1) Welke elementen van jeugdpastoraat aanwezig zijn in het huidige jeugdwerk, 2) De participatie van jongeren bij de huisbezoeken, 3) Het verlangen van de jongeren om Jezus te willen volgen en wat ze daarvoor nodig hebben (vanuit de kerk) en 4) Welke rol de jeugdleiding daarin kan hebben.

Ik heb gekozen voor een surveyonderzoek⁶⁷. De vraagstelling staat van tevoren vast. Er is maximaal een klein aantal antwoordmogelijkheden gegeven waaruit de jongeren kan kiezen. De antwoorden van de jongeren vormen de basis voor de dataset die ik gebruik in de kwantitatieve analyse. Ik heb twee zogenoemde *open* vragen toegevoegd. Het doel van die vragen is inzicht krijgen in de persoonlijke meningen van de jongeren. Wellicht kan ik in de toekomst met die gegeven antwoorden een persoonlijk gesprek met de jongere aanknopen.

Hieronder bespreek ik kort de door de jongeren gegeven antwoorden. De uitslag van de enquête visualiseer ik met zowel een cirkeldiagram als een staafdiagram. In de resultaten beschrijf ik de uitkomsten, zonder interpretaties. In de conclusies ga ik de resultaten interpreteren, of een mogelijke verklaring geven voor het gevonden resultaat.

1. Geslacht

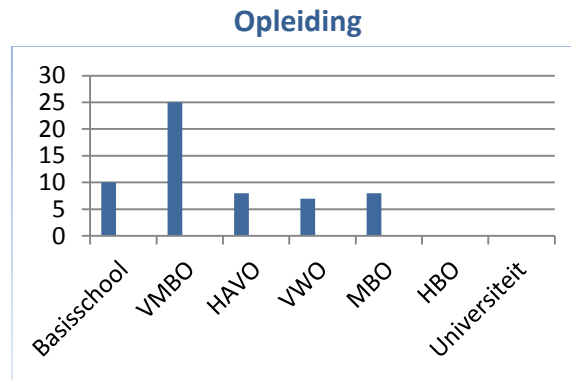
Er zijn 58 jongeren geënquêteerd. Die groep bestaat uit 28 jongens en 30 meisjes. Er staan 115 jongeren (12-18 jaar) in LRP ingeschreven. Daarvan zijn 109 jongeren dooplid. Nagenoeg 50% van de jongeren in de gemeente heeft de enquête ingevuld.

2. Leeftijd

Bijna een kwart van de jongeren is 12 jaar oud. Samen met de 13-jarigen vormen ze ongeveer de helft van de groep geënquêteerden.

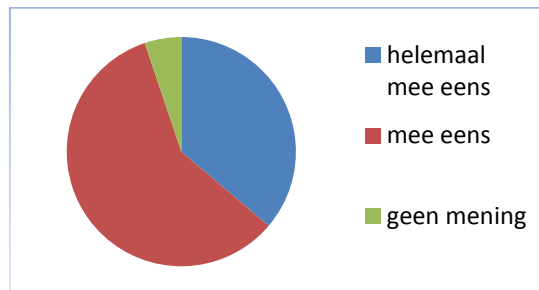
⁶⁷Verhoeven, 2011, p. 216.

De getallen zijn het aantal jongeren.

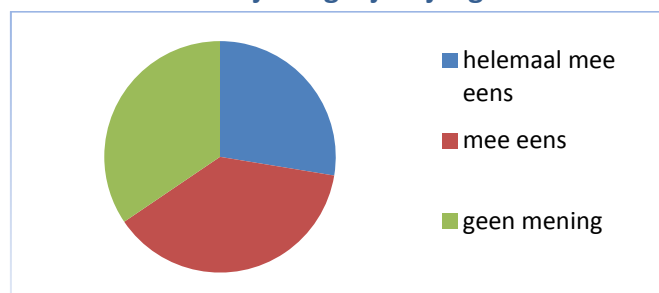
Het valt op dat bijna de helft van de geënquêteerden op het VMBO zit. Er zijn geen jongeren die studeren aan het HBO of de universiteit.

Ik voel mij veilig bij de catechisatie

Niemand geeft aan dat hij of zij zich onveilig voelt bij de catechisatie. Bijna iedereen geeft een positief antwoord op deze vraag. Veel jongeren voelen zich klaarblijkelijk veilig tijdens de catechisatie. Die veilige situatie biedt kansen om onderling relaties op te bouwen.⁶⁸

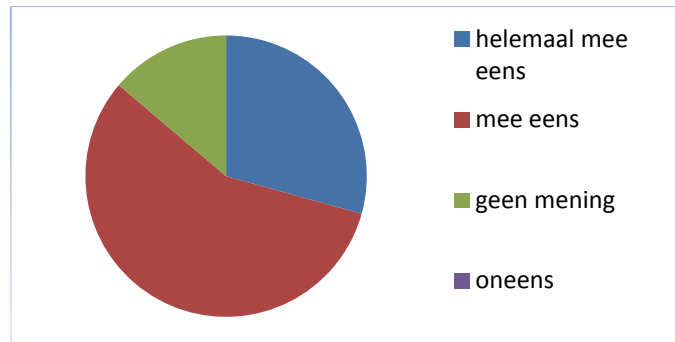
Ik voel mij veilig bij de jeugdclub

Ook bij deze vraag geeft niemand aan dat hij of zij zich onveilig voelt bij de jeugdclub. Ik ben benieuwd wat de beweegredenen zijn van de 20 jongeren die geen mening hebben gegeven. Ook bij de jeugdclub is er voor veel jongeren een goede basis om onderling relaties op te bouwen.

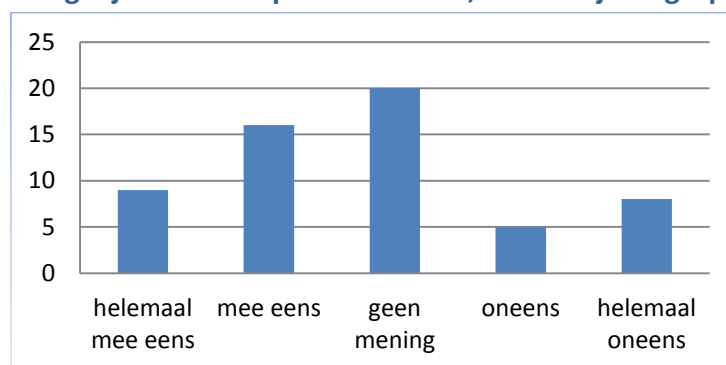
⁶⁸Met deze opmerkingen begeef ik mij enigszins in de 'interpretatiefase'.

De leiding van de catechisatie/jeugdclub doet wat hij/zij zegt

Eén op de drie jongeren geeft aan dat de leiding doet wat hij of zij zegt. Er is zelfs geen één jongere die het er niet mee eens is.

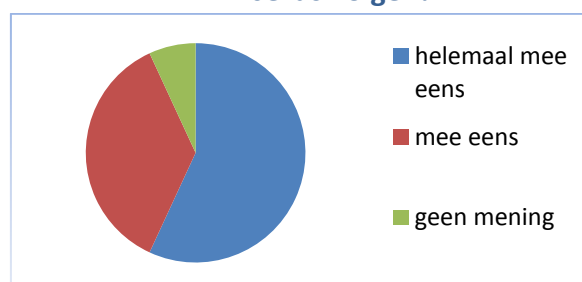
Als een ouderling bij ons thuis op bezoek komt, ben ik bij het gesprek aanwezig

De getallen zijn het aantal jongeren

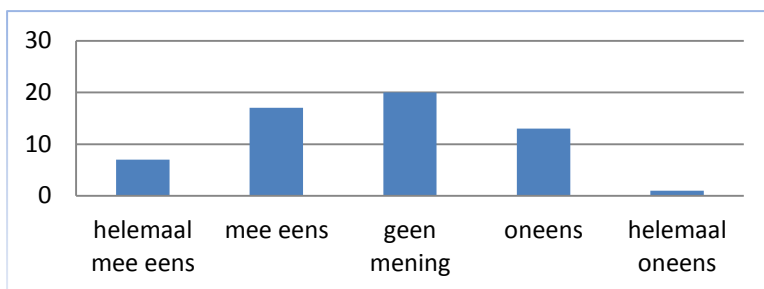
De score bij deze vraag is heel divers. De grootste groep geeft geen mening. 25 jongeren geven aan dat ze (wel eens) aanwezig zijn bij het huisbezoek. 13 jongeren geven aan dat ze (bijna) nooit aanwezig zijn bij het huisbezoek. Blijkbaar gaan de gezinnen heel divers om met de participatie van hun kinderen tijdens het huisbezoek.

Ik wil Jezus volgen!

Indrukwekkend om te zien dat bijna iedereen Jezus wil volgen. Ik ben vooral benieuwd hoe zij die opmerking interpreteren. Los van die gedachte is het opvallend dat vrijwel alle jongeren de intentie hebben om een stap te zetten in hun geloof.

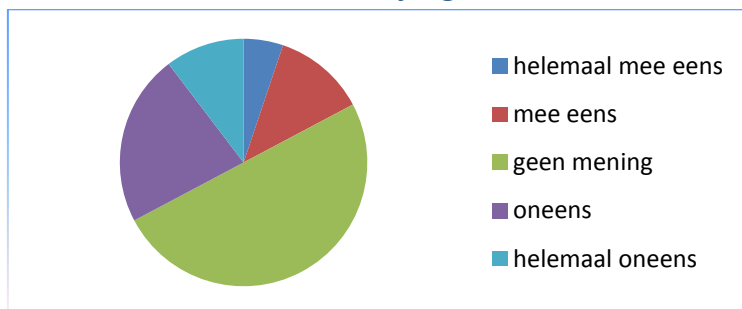
Ik vind het belangrijk dat ik mijn verhaal aan de leiding van de catechisatie/jeugdclub kan vertellen

De getallen zijn het aantal jongeren

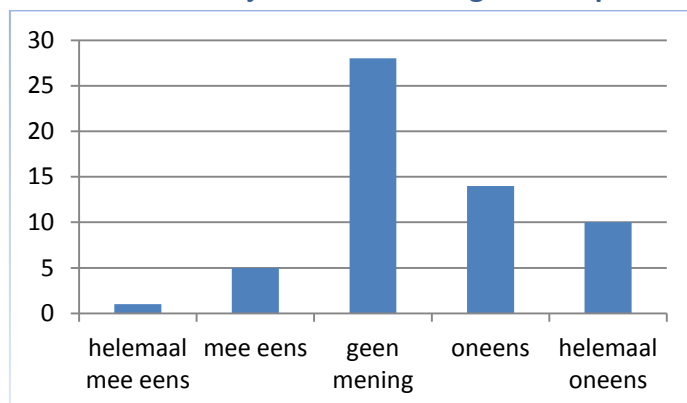
De meeste jongeren hebben geen mening ten aanzien van deze vraag. Er zijn 24 jongeren die het (heel) belangrijk vinden dat zij hun verhaal aan de leiding kunnen vertellen. 14 jongeren hebben die behoefte (helemaal) niet.

Ik wil graag een persoonlijk gesprek over het geloof met de leiding van catechisatie/jeugdclub

Nagenoeg de helft van de jongeren heeft geen mening met betrekking tot deze vraag. 10 jongeren stellen een persoonlijk gesprek over het geloof met de leiding op prijs. 19 jongeren hebben die behoefte niet.

Ik vind het fijn als de jeugdouderling of leiding van catechisatie/jeugdclub bij mij thuis komt om over mijzelf en over het geloof te praten

De getallen zijn het aantal jongeren

Deze score heeft veel overeenkomsten met het cirkeldiagram hierboven. De helft van de jongeren heeft geen mening. 6 jongeren vinden het (heel) fijn als er iemand thuis komt om over het geloof te praten. 24 jongeren stellen dat niet op prijs.

Tot slot heb ik de een tweetal open vragen gesteld. De gegeven antwoorden heb ik gegroepeerd in een aantal categorieën.

Wat heb jij nodig om Jezus te volgen?

- Medegelovigen.
- Catechisatie.
- Een open hart.
- Geloof.
- Vertrouwen.
- De Heilige Geest.
- De Bijbel.
- Een rooster voor het lezen van de Bijbel.
- Liederen.
- De kerk.

Hoe kan de Koepelkerk daarbij helpen?

- Leuke avonden organiseren.
- Catechisatie.
- Iets voor de jeugd.
- Door moderne liederen en moderne Bijbelverhalen te vertellen en te zingen.
- Goede preek.
- Door te blijven doen wat de kerk al doet.

7.2 INTERVIEW

Het doel van het interview is vierledig. Ik wil onderzoeken 1) Wat de mening is van de huidige leidinggevenden in het jeugdwerk met betrekking tot de geformuleerde definitie van jeugdpastoraat, 2) In welke mate relatie volgens hen een rol speelt in het jeugdwerk (en in de toekomst ook in het gestructureerde jeugdpastoraat), 3) Wat hun visie is met betrekking tot het jeugdpastoraat dat opgezet gaat worden en 4) Wat hun wensen zijn op het gebied van hulp en toerusting met betrekking tot het opzetten van het jeugdpastoraat.

Ik geef geen letterlijke weergave van de afgenomen interviews. Dat lijkt mij tijdrovend en bovendien is het niet relevant voor de opdrachtgever. Het lijkt mij wel waardevol om een soort samenvatting te geven van de gegeven antwoorden. Door een dergelijk overzicht probeer ik kort en krachtig de verzamelde gegevens weer te geven. Onderstaande vragen vormen het uitgangspunt voor het interview.

Welke rol heeft u in het jeugdwerk?

De antwoorden op de eerste vraag liggen voor de hand. Alle acht geïnterviewden hebben in meer of mindere mate affiniteit met de geformuleerde doelgroep. Het gaat om een jeugdoudersling, jeugddiaken, predikant, catecheten en leidinggevenden in het jeugdwerk.

Wat vindt u van de deze definitie met betrekking tot jeugdpastoraat?: *De ander opbouwen tot gelijkvormigheid aan Christus tot eer van God.*

De definitie heb ik toegelicht. Veelal heb ik de woorden gebruikt van de toelichting zoals beschreven in hoofdstuk 4.1 van dit project. Het is bijzonder om te zien dat iedereen zich kan vinden in de definitie. Weliswaar worden er kritische opmerkingen gemaakt, maar die zijn vooral bedoeld ter verheldering. Zo zijn er drie personen die commentaar hebben op de woordkeus. Zij menen dat de jongeren weinig tot geen affiniteit hebben met een dergelijke definitie.

Kunt u omschrijven op welke manier u een relatie heeft met de jongeren? Kunt u daarbij een voorbeeld geven?

De relatie met de jongeren wordt gekenmerkt door het gesprek. De geïnterviewden geven aan dat ze verschillende soorten gesprekken met de jongeren voeren. Dat zijn vaak gesprekken over *gewone zaken* zoals school, hobby, thuis, etc. Daarnaast zijn er ook intiemere gesprekken die gaan over het geloof, seksualiteit, relatie met ouders, etc.

Twee mensen geven aan dat ze ook digitaal contact hebben met de jongeren. Via een gezamenlijke *whatsapp-groep* wordt informatie gedeeld.

Denkt u dat de jongeren zich *thuis voelen* bij u en hun verhaal bij u kwijt kunnen?

Alle geïnterviewden beantwoorden deze vraag met *ja*. Daarbij geven ze aan dat de meeste jongeren vanzelf hun verhalen vertellen. Er zijn zelfs jongeren die hebben aangegeven dat ze met hun leiding meer persoonlijke verhalen delen dan met hun ouders.

Denkt u dat er pastorale momenten zijn in het huidige jeugdwerk? Zo ja, wilt u een voorbeeld geven?

Iedereen denkt dat er pastorale momenten zijn in het huidige jeugdwerk. Een aantal voorbeelden is: de intense (geloofs)gesprekken tijdens het afsluitende kamp, een gesprek over de zieke hond van een tiener en het uitspreken van een gezamenlijk gebed, het gesprek dat plaats vindt tijdens een avondje zwemmen en tenslotte de momenten tijdens catechisatie.

Hoe zou volgens u het jeugdpastoraat er uit moeten zien in de Hervormde gemeente Renswoude?

Deze vraag vindt men lastig. Ze hebben veelal geen beeld bij een gestructureerde opzet van jeugdpastoraat. Het merendeel van de geïnterviewden geeft aan dat een huisbezoek aan de jongeren één van de mogelijkheden is, maar andere ideeën worden niet geopperd.

Een telkens terugkerend thema is het gegeven dat de jeugd zich gezien weet en geliefd weet. Men vindt dat gegeven van groot belang, ongeacht hoe het jeugdpastoraat wordt vorm gegeven.

Een andere opmerking wordt ook vaker genoemd: *gebruik de taal van de jeugd*. Daarmee wordt bedoeld dat het jeugdpastoraat moet aansluiten bij de belevingswereld van de jongeren.

Welke hulp heeft u (er van uitgaand dat u volgend jaar ook actief bent in het jeugdwerk) daarbij nodig?

Niet iedere geïnterviewde wenst een helpende hand. De anderen geven aan dat ze vanuit andere gemeenten willen horen/zien hoe zij het jeugdpastoraat hebben opgezet. Daarnaast is er de wens om een toerustingavond te organiseren om onder andere te leren hoe je tot een goed geestelijk gesprek komt.

Eén van de geïnterviewden geeft aan dat hij de hulp verwacht van God en mensen die met een open hart in volle afhankelijkheid van God naast de jeugd willen staan.

Hebt u behoefte aan toerusting met betrekking het opzetten van jeugdpastoraat? Zo ja, op welke manier?

Twee geïnterviewden geven aan dat ze geen behoefte hebben aan toerusting. De overige geïnterviewden hebben wel behoefte aan toerusting.

Men wil graag uitleg krijgen over het vormgeven van jeugdpastoraat en het uiteindelijke doel van jeugdpastoraat. Zodat ze *de neuzen dezelfde kant op hebben staan*.

Eén geïnterviewde heeft behoefte aan toerusting van iemand die met straatjeugd werkt. Haar argument: *'Het hele pastoraat is zo gericht op onze eigen jongeren, maar zij leven in een wereld waarvan er maar een heel klein deel naar de kerk gaat. Hoe kunnen onze jongeren weer Lichtdragers zijn voor hun vrienden. Hoe kunnen wij die vrienden ook Gods liefde laten zien?'*

8. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Het veldwerk is achter de rug. De analyses zijn klaar. Er ligt een grote stapel resultaten op mijn bureau. Uit deze resultaten moet ik nu de juiste conclusies gaan trekken. Een lastig karwei. Bovendien, wat zijn de *juiste conclusies* eigenlijk? Met de juiste conclusies wordt bedoeld *geldige conclusies*. Dat wil zeggen een geldig antwoord op de centrale vraag van het onderzoek. Een intern valide antwoord dus.⁶⁹

Bij het trekken van conclusies verbind ik de onderzoeksresultaten met de probleemstelling en geef ik antwoord op de centrale vragen van het onderzoek. Ik interpreteer de resultaten aan de hand van de probleemstelling. Ook ga ik in op de vraag of ik met deze antwoorden het onderzoeksdoel kan bereiken. Conclusies trekken is dus niet simpelweg het samenvatten van de resultaten. Er komt meer bij kijken.

8.1 CONCLUSIES

In dit hoofdstuk geef ik antwoord op de hoofdvraag door opgestelde deelvragen te behandelen en te verwijzen naar wat in het geheel van het project behandeld is. Hiermee hoop ik concreet en overzichtelijk weer te geven tot welke conclusies ik ben gekomen.

Wat is (jeugd)pastoraat?

In hoofdstuk 4 geef ik antwoord op deze vraag met de woorden van JOP: *Jeugdpastoraat is feitelijk het geheel aan pastorale activiteiten, gericht op kinderen en jongeren om hen namens de gemeente in hun (geloofs)ontwikkeling te begeleiden en samen met hen te zoeken naar een volwaardige plaats voor hen in gemeente.*

Vervolgens heb ik het doel van jeugdpastoraat verwoord met de definitie: *De ander opbouwen tot gelijkvormigheid aan Christus, tot eer van God.*

Er zijn veel mensen betrokken bij het jeugdpastoraat. Uiteraard de jeugd zelf, maar ook gemeenteleden, leiding van de club/vereniging, (mentor)-catecheten, pastoraal werker, predikant en in enkele gevallen professionele hulpverlening.

Ik heb in hoofdstuk 3.1 meerdere vormen van pastoraat weergegeven. Ook heb ik geconcludeerd dat de huidige visie op pastoraat van de Hervormde gemeente Renswoude grotendeels een kerugmatische visie is met enkele elementen van een aantal andere stromingen

(het charismatisch pastoraat, het evenmenselijk pastoraat en het pastoraat als presentie).

Jeugdpastoraat is niet zozeer een onderdeel van het overkoepelende thema pastoraat, maar eerder een speciale vorm van pastoraat met een aanpak (en middelen/instrumenten) die daarbij aansluit. Ik noem twee verschillen die ervoor zorgen dat jongerenpastoraat om een andere aanpak vraagt dan volwassenenpastoraat. Het eerste verschil is de onverschilligheid aan 'sociale' contacten. Het pastoraat voor de jongeren vraagt om veel geduld en inlevingsvermogen.

Een ander verschil is dat jongeren veel meer op zoek zijn naar rolmodellen. Er zijn jeugdleiders nodig, ouders en ouderen die op een authentieke manier geloven en dat met jongeren willen delen.

⁶⁹ Verhoeven, 2011, p. 331.

Wat is er in het verleden gedaan met betrekking tot jeugdpastoraat?

Uitgaande van het beleidsplan is er momenteel geen jeugdpastoraat. Weliswaar is er incidenteel sprake van jeugdpastoraat. Tijdens het afleggen van een schoolexamen of tijdens ziekte wordt er extra aandacht besteed aan de specifieke jongere. Veelal in de vorm van een pastoraal bezoek.

Met andere woorden, er is geen sprake van gestructureerd jeugdpastoraat. Daarnaast ben ik tot de conclusie gekomen dat het bestaande jeugdwerk pastorale kenmerken bezit. Tijdens de activiteiten die plaats vinden worden jongeren ook opgebouwd. Eén van de leidinggevers gaf het onderstaande voorbeeld: *'Ik ga af en toe mee met een activiteit van De Basis (12-16 jarigen) en heb daar eens tijdens het zwemmen met een meisje gesproken die zeer negatieve gedachten over zichzelf had. Omdat ze mij eigenlijk nooit spreekt, was het (denk ik) voor haar een veilig idee om even haar zorgen te delen, zonder dat ik daar de volgende week weer naar zal vragen.'*

Dergelijke pastorale ontmoetingen vinden vaak plaats. Andere geïnterviewden geven ook een soortgelijk voorbeeld. Structureel is er in het verleden niet veel gedaan aan jeugdpastoraat, maar daar is nog niet alles mee gezegd. Ik geef bijvoorbeeld niet voor niets aan dat de Hervormde gemeente Renswoude misschien wel het derde voorbeeld⁷⁰ kan zijn van een gemeente waar het jeugdpastoraat/jeugdwerk *zijn vruchten afwerpt*. Ik bedoel daarmee te zeggen dat er in het verleden misschien wel onbewust veel gedaan is aan jeugdpastoraat, maar niet als dusdanig werd beschouwd. Men gebruikt vooral het woord *jeugdwerk*.

Zijn er voorbeelden met betrekking tot jeugdpastoraat in soortgelijke gemeenten?

In dit project heb ik een viertal gemeenten genoemd. Uiteraard zijn er veel meer gemeenten die nagedacht hebben over jeugdpastoraat. Van groot belang is het bewustzijn van het doel van jeugdpastoraat. Het geformuleerde doel bepaalt voor een groot deel hoe het jeugdpastoraat wordt vormgegeven. Dergelijke voorbeelden van soortgelijke gemeenten zijn niet bedoeld om te kopiëren. Iedere gemeente heeft immers haar eigen context.

Toch is het opvallend dat veel gemeenten in haar visie op (jeugd)pastoraat veelal het kernwoord *relatie* gebruiken.⁷¹ Klaarblijkelijk is dat een noodzakelijk element.

In hoofdstuk 4.4 heb ik een aantal handvatten opgesomd voor het opzetten van jeugdpastoraat. De handvatten zijn uiteraard gekoppeld aan het geformuleerde doel van jeugdpastoraat. Weliswaar is er geen volmaakt stappenplan om het jeugdpastoraat op te zetten. Laat staan een op maat gemaakt stappenplan voor de Hervormde gemeente Renswoude. Er worden wel pogingen gedaan om het gemakkelijker te maken. Zo heb ik in hoofdstuk 5.2 een aantal universele basisvoorwaarden voor jeugdpastoraat en vuistregels voor relationeel jongerenwerk weergegeven.

Wat is de behoefte van de jeugd met betrekking tot pastoraat?

Door middel van de afgenomen enquête heb ik geprobeerd in kaart te brengen wat de behoefte is van de jeugd met betrekking tot pastoraat.

Ik vind het waardevol om te kunnen concluderen dat veruit de meeste jongeren zich veilig voelen tijdens zowel de catechisatie als bij het jeugdwerk. Blijkbaar is er een bepaalde sfeer aanwezig die gewaardeerd wordt door de jongeren. Het feit dat ze zich veilig voelen kan ook iets zeggen over de onderlinge relaties tussen de jongeren.

⁷⁰Zie hoofdstuk 5.1

⁷¹Zie bijvoorbeeld het beleidsplan van de hervormde gemeenten van IJsselmuiden en Grafhorst, Werkendam en Vriezenveen. Allen via www.google.nl gemakkelijk te traceren.

Er is in ieder geval een brede basis om de jongeren te kunnen opbouwen. De randvoorwaarden zijn aanwezig. De enquête is gefocust op het bestaande jeugdwerk en catechisatie. Het is ook denkbaar dat er op het gebied van andere activiteiten (kerkdienst, rommelmarkt, huisbezoek, etc.) behoeften van jongeren zijn. Wellicht kan dit op een ander moment onderzocht worden.

Bijna alle geënquêteerde jongeren geven aan dat de leiding *hun woorden nakomt*. Daaruit concludeer ik dat ze de leiding betrouwbaar vinden. Ze vertrouwen de leiding. In hoofdstuk 4.3 leg ik uit waarom vertrouwen een wezenlijk onderdeel is in het jeugdpastoraat. Alle leidinggevers hebben te kennen geven dat ze volgend seizoen wederom met de jongeren willen optrekken. Hetzij als catecheet, hetzij als jeugdwerker⁷².

De huidige huisbezoeken worden door de jongeren op een verschillende wijze beleefd. Daaruit kan ik niet concluderen wat hun beleving is bij het huisbezoek. Ook kan ik niet achterhalen waarom de ene jongere wel actief betrokken is bij het huisbezoek en de andere niet.

Naar aanleiding van verschillende gesprekken met meerdere gemeenteleden was ik in de veronderstelling dat de meeste jongeren niet aanwezig zijn tijdens het huisbezoek. De uitslag van de enquête bevestigt deze gedachte niet. Blijkbaar is er wel degelijk een aantal jongeren aanwezig tijdens het huisbezoek.

Bijna alle jongeren hebben de wens om Jezus te volgen. Ze hebben de behoefte om Jezus te volgen. Ik besef dat de uitdrukking *Jezus volgen* breed interpreteerbaar is. Jezus volgen betekent: nederig worden, dienstbaar zijn. Elkaar de voeten wassen in plaats van de oren.⁷³ Gezien de definitie van jeugdpastoraat is het waardevol dat zoveel jongeren Jezus willen volgen. Het opbouwen tot gelijkvormigheid van Christus vraagt allereerst om een intrinsieke motivatie van de jongere. Hoe moet een jongere opgebouwd worden tot gelijkvormigheid aan Christus als hij of zij zelf niet eens Jezus wil volgen? De Hervormde gemeente Renswoude is gezegend met zoveel jongeren die bewust Jezus willen volgen. Ik ben dan ook erg dankbaar dat ik met deze jongeren mag optrekken.

Het is opvallend dat veel jongeren geen mening hebben als hen de vraag wordt gesteld *Vind je het belangrijk dat jij, je verhaal aan de leiding van de catechisatie/jeugdclub kan vertellen?* Tijdens de afname van de enquête heb ik de jongeren een aantal voorbeelden gegeven van dergelijke verhalen (bv. Verkering die uit is, ruzie tussen je ouders, schoolkeuze, etc.). Zij wisten daardoor wat ik precies bedoelde met *je verhaal*. Naar aanleiding van enkele gesprekken kan ik concluderen dat een aantal jongeren het wel degelijk op prijs stelt dat ze hun verhaal kunnen vertellen. Zij gaven aan dat ze de vraag niet goed hadden begrepen.

Bij de vraag *Wil je een persoonlijk gesprek over het geloof met de leiding van catechisatie/jeugdclub?* komt nagenoeg hetzelfde patroon van antwoorden aan het licht. Veel jongeren hebben geen mening ten aanzien van die vraag. In dit geval vind ik het raadselachtig waarom ze een dergelijk antwoord hebben gegeven. Er zijn wel uitzonderingen. Een klein aantal jongeren geeft aan dat ze wel een persoonlijk gesprek over het geloof willen voeren.

⁷²Ik doel in dit geval niet op de professionele (betaalde) jeugdwerker. In deze situatie gaat het om een gemeentelid die (op vrijwillige basis) actief is in het jeugdwerk.

⁷³Ik citeer hier een Tweet die ik vond op www.kruislings.nl.

Ik vraag mij af of de jongeren op andere momenten dergelijke gesprekken kunnen voeren of dat ze geen behoefte hebben aan die gesprekken.

Een overgroot gedeelte van de jongeren vindt het niet fijn als de jeugdouderling of leiding van catechisatie/jeugdclub bij hem of haar thuis komt om over zichzelf en over het geloof te praten.

Uit de enquête blijkt niet waar de jongeren nu concreet behoefte aan hebben, of de catechisatie, club en preken hen voldoende opbouwen in hun geloof en of ze de dingen waar ze tegenaan lopen met hun leidinggevenden bespreken.

Om die reden heb ik nog een aantal extra gesprekken met jongeren gevoerd. Zodoende kan ik de resultaten van de enquête (nog) beter interpreteren. Tijdens die gesprekken is het mij opgevallen dat een aantal jongeren in een persoonlijk gesprek duidelijker hun mening kunnen geven en onderbouwen⁷⁴.

De antwoorden die zijn gegeven op de laatste twee vragen in de enquête, vertonen veel overlap met de uitkomsten van de gevoerde gesprekken. Zo geven de jongeren bijvoorbeeld aan dat ze behoefte hebben aan catechisatie en aan medegelovigen. Ook zien ze de meerwaarde van de kerk om tot hun doel te komen. Daarbij vind ik het opvallend dat ze behoefte hebben aan het zingen van liederen.⁷⁵

Een andere conclusie heeft betrekking op de 'kerktaal' die gesproken wordt tijdens de kerkdienst. Veel jongeren hebben behoefte aan herkenning. Veelal is voor hen de boodschap niet concreet. De preek is daar een onderdeel van. Weliswaar geven ze aan dat de preek een essentieel onderdeel voor hen is om Jezus te willen volgen.

De jongeren hebben in de enquête veelvuldig 'geen mening' ingevuld. Tijdens de persoonlijke gesprekken was dit niet het geval. Ik had de mogelijkheid om verdiepings- en verhelderingsvragen te stellen. De uitkomsten van die gesprekken zijn dan ook van een andere aard. Concluderend kan ik zeggen dat de jongeren wel degelijk behoefte hebben aan een 'luisterend oor'. Ze stellen het bijzonder op prijs als een leidinggevende hun verhaal (met betrekking tot het geloof) wil aanhoren.

Wat is de behoefte van de leidinggevenden?

Deze vraag beantwoord ik met de gegevens die ik in hoofdstuk 7.2 heb weergegeven. De antwoorden op de gestelde vragen tijdens het interview vormen de basis voor het antwoord op deze vraag. De acht mensen die zijn geïnterviewd hebben uiteraard een persoonlijke behoefte. Toch heb ik geprobeerd om die behoeften te groeperen en samen te vatten in een soort centrale behoefte.

Men heeft immers te kennen gegeven dat ze kunnen en willen werken met de definitie ***De ander opbouwen tot gelijkvormigheid aan Christus tot eer van God***. Daarbij is men ervan overtuigd dat er al elementen van jeugdpastoraat zijn in zowel het huidige jeugdwerk als binnen de gemeente. De behoefte is dat het jeugdpastoraat gestructureerd wordt. Bovendien vindt men dat het woord **relatie** daarin een grote rol speelt.

Vervolgens geeft men aan dat ze graag toegerust willen worden, zodat men in staat is om het doel van jeugdpastoraat te verwezenlijken. Daarbij wordt ook aangegeven dat men bij andere gemeenten wil kijken om te ontdekken wat eventuele mogelijkheden zijn.

⁷⁴Tijdens het invullen van de enquête konden ze maar één antwoord per vraag aankruisen.

⁷⁵Tijdens de catechisatieavonden is het een strijd om met ze te zingen. Wellicht een onderzoek waard....

Hoe kan de specifieke benadering in Renswoude het terrein jeugdpastoraat (met betrekking tot de kennisagenda⁷⁶) 'vooruit helpen'?

Deze vraag heb ik niet toegevoegd voor de opdrachtgever. Het is voor de opdrachtgever in eerste instantie niet relevant welke thema's op de kennisagenda van de GPW staan. Deze deelvraag is uiteindelijk gericht op alle jongeren in Nederland die Jezus willen volgen.

Op dit moment kan ik de vraag nog niet in volledigheid beantwoorden. De specifieke benadering met betrekking tot het jeugdpastoraat is immers nog niet bekend. Overigens is het wel mijn droom dat het gestructureerde jeugdpastoraat in Renswoude (welke specifieke benadering dan ook) andere gemeenten *vooruit kan helpen*. Wat zou het prachtig zijn als andere mensen uit andere gemeenten een kijkje komen nemen in Renswoude, omdat er zoveel jongeren in Renswoude zijn die Jezus willen volgen!

Hoe kan het jeugdpastoraat (12 jaar tot en met 18 jaar) in de Hervormde gemeente van Renswoude, dat aansluit bij de behoeften van de jongeren, adequaat worden opgezet en welke toerusting is hiervoor nodig?

Een antwoord op deze hoofdvraag is niet eenvoudig. De hoofdvraag bestaat immers uit meerdere vragen. Hieronder geef ik meerdere antwoorden die tegelijkertijd als conclusies beschouwd mogen worden.

Hoe het jeugdpastoraat adequaat opgezet kan worden, hangt voor een groot gedeelte af van de factoren historie, cultuur en context. Ik bedoel hiermee te zeggen dat ik niet vanuit een willekeurige gemeente een opzet van jeugdpastoraat kan gebruiken en toepassen in Renswoude. Eveneens is het niet raadzaam om jeugdpastoraat op te gaan zetten dat geen rekening houdt met de huidige situatie/visie op pastoraat.

Ik heb al eerder aangegeven dat de definitie van jeugdpastoraat aansluit bij de huidige visie op pastoraat. Ook heb ik rekening gehouden met de cultuur en context waarin zowel de jongeren als de leidinggevenden zich bevinden.

Het jeugdpastoraat kan naar mijn idee alleen adequaat opgezet worden als het doel van jeugdpastoraat voor iedereen duidelijk is. De huidige leidinggevenden hebben kennis gemaakt met de definitie/ het doel van jeugdpastoraat. Zij weten wat het uiteindelijke doel inhoudt.

Vervolgens is het belangrijk om te weten wat de pastorale behoeften zijn van de jongeren. Die behoeften heb ik zojuist uitvoerig besproken. Bijna alle jongeren willen Jezus volgen, maar ze zijn minder uitgesproken over hun persoonlijke behoeften.

Ik besef dat de jongeren hun eigen behoeften hebben, maar er is naar mijn idee geen gemeenschappelijke behoefte. Toch wil ik de behoeften van de jongeren groeperen, zodat de opzet van het jeugdpastoraat uitgaat van die behoeften. Een telkens terugkerend thema is de relatie die zo belangrijk is en de authenticiteit van de pastorant⁷⁷ waar de jongeren veel waarde aan hecht.

Om die reden kom ik tot de conclusie dat het opzetten van adequaat jeugdpastoraat aansluit bij de behoeften van de jongeren als er ruimte is voor het opbouwen van een relatie en dat de jongere weet op wie hij of zij kan bouwen.

Een laatste vraag blijft over. Welke toerusting is daarvoor nodig? Die vraag is makkelijker te beantwoorden als het duidelijk is hoe het jeugdpastoraat wordt opgezet. Welke vormen worden toegepast is nog niet concreet. Naar mijn idee is dat geen probleem, omdat de kernwaarden van het

⁷⁶De kennisagenda die gehanteerd wordt in de afstudeerfase van de GPW aan de CHE.

⁷⁷In dit geval de leidinggevende in het jeugdwerk of de catecheet.

jeugdpastoraat zojuist genoemd zijn. De mensen die bij het jeugdpastoraat betrokken zijn, worden toegerust op gebied van relatie en authenticiteit. In het volgende hoofdstuk ga ik hier uitgebreider op in.

Uiteindelijk heb ik de enquêtes nog een keer nauwkeurig bestudeerd om te kijken naar de eventuele verschillen tussen jongens en meisjes en tussen de leeftijdscategorieën. Het is opvallend om te constateren dat er geen noemenswaardige verschillen zichtbaar zijn. Ik bedoel daarmee te zeggen dat zowel jongens als meisjes Jezus willen volgen. Daarnaast zijn zowel de jongens als de meisjes hetzelfde in het beantwoorden van de vragen met betrekking tot hun behoeften. Beiden geven voor een groot gedeelte aan dat ze ‘geen mening hebben’.

Zowel de 12-jarigen als de 18-jarigen geven aan dat ze zich veilig voelen bij zowel de catechisatie als de jeugdclub. Beide leeftijdscategorieën hebben nagenoeg dezelfde score naar aanleiding van de ingevulde enquête.

Een dergelijke conclusie is niet onbelangrijk. Blijkbaar is er onder de jongeren geen noemenswaardig verschil met betrekking tot de behoeften van de jongeren op het gebied van jeugdpastoraat.

Tot slot, in de wetenschap wordt onderzoek als *goed* bestempeld als het meer vragen oproept dan het beantwoordt. Op grond van deze opmerking hoop ik dat de conclusies uit dit onderzoek nog meer vragen oproepen.

8.2 AANBEVELINGEN

Aanbevelingen zijn grofweg in twee groepen in te delen: aanbevelingen voor de organisatie en aanbevelingen voor toekomstig onderzoek⁷⁸. In dit project ligt de focus op aanbevelingen voor de opdrachtgever. Het zijn praktische aanwijzingen voor het adequaat opzetten van het jeugdpastoraat in de Hervormde gemeente Renswoude. De aanbevelingen zijn af te leiden uit de onderzoeksresultaten en de bestudeerde literatuur.

Respect voor wat er is

De eerste aanbeveling vat ik samen met de woorden *respect voor wat er is*. Zowel vanuit de literatuur als vanuit het onderzoek blijkt dat er in de Hervormde gemeente Renswoude al veel pastorale elementen met betrekking tot de jeugd aanwezig zijn. (On)bewust worden de jongeren al opgebouwd. Zowel tijdens de catechisatie als in het jeugdwerk zijn er momenten waarbij jongeren hun verhaal kunnen vertellen. Er zijn diverse relaties in de loop van de tijd ontstaan. Dergelijke relaties moeten gekoesterd worden. De jongeren (en ook de leidinggevenden) ervaren dit als waardevol.

Het is waardevol om de kwaliteit van de pastorale zorg in de bestaande activiteiten te waarborgen. Daarnaast is het mogelijk om te kiezen voor meer of andere pastorale activiteiten.⁷⁹ Om tot een dergelijke keuze te komen is het van belang dat zowel de visie op als de doelstelling van het jeugdpastoraat concreet zijn.

⁷⁸Verhoeven, 2011, p. 343.

⁷⁹Zie ook hoofdstuk 4.4.

Visie op en doel van jeugdpastoraat

Het is de bedoeling dat visie op jeugdpastoraat gedragen wordt door de gehele gemeente. Zodoende is er enerzijds een groot draagvlak en wordt anderzijds de huidige visie op pastoraat geconcretiseerd: *In het ambt aller gelovigen zijn daarnaast alle gemeenteleden geroepen naar elkaar om te zien en gemeenschap te beoefenen*⁸⁰. Om tot een dergelijke visie te komen, wil ik een handvat aanreiken in de vorm van de definitie ***De ander opbouwen tot gelijkvormigheid aan Christus, tot eer van God***. Deze definitie/doelstelling moet duidelijk toegelicht worden. Het dient een werkbare definitie te worden voor alle mensen die werkzaam zijn in het jeugdpastoraat. Men moet als het ware *wonen in de definitie*. Het gevolg is dat *de neuzen dezelfde kant op staan*. Tegelijkertijd is voor iedereen duidelijk wat het doel van jeugdpastoraat precies inhoudt.

Bij dit proces is het van groot belang dat er duidelijk gecommuniceerd wordt met alle gemeenteleden. Zodoende is het voor iedereen mogelijk om actief mee te doen en mee te denken.

Communicatie

Tijdens het gehele proces (beinning, opzetten en uitvoeren) is het van belang dat er een duidelijke communicatie is. Jeugdpastoraat is immers geen hobby van een groep gemeenteleden.⁸¹ Het is van belang dat de gemeente voortdurend wordt geïnformeerd. Zodoende wordt de hele gemeente erbij betrokken. Wat zijn bijvoorbeeld de mogelijkheden en de beperkingen van de gemeente als geheel? Wat is er aan deskundigheid aanwezig? Zijn er mensen met ervaring dan wel een specifieke gave voor een bepaald aspect van jeugdpastoraat/jeugdwerk? Dergelijke vragen kunnen alleen beantwoord worden als er momenten worden aangeboden waarop die ruimte er is.

Er kan op vele manieren gecommuniceerd worden. Men kan communiceren via de *traditionele* middelen zoals de kerkbode, de afkondigingen tijdens de kerkdiensten en een gemeenteavond. Daarnaast kan ook gebruik worden gemaakt van *moderne* middelen zoals de website, Facebook of een (door een jongere) eigengemaakte folder. Als men gebruik maakt van beide middelen, is de kans groter dat de jongeren ook op de hoogte zijn van en invloed kunnen uitoefenen op het proces met betrekking tot jeugdpastoraat.

Tijdpad

Volgend jaar hoopt de Hervormde gemeente Renswoude met behulp van dit project aan de slag te gaan met het opzetten van het jeugdpastoraat. Daarbij is het van belang dat er een tijdpad wordt uitgezet. Zodoende ontstaat er enigszins structuur en tegelijkertijd blijft de jeugd een permanent punt van aandacht voor de gemeente. De ervaring leert dat er tijdens een kerkelijk seizoen talloze activiteiten zijn. De kans bestaat dat het jeugdpastoraat *op de achtergrond raakt*. Als men zich houdt aan de deadlines van het tijdpad, blijft het jeugdpastoraat *in the picture*.

Het opstellen van een tijdpad vraagt om een goede doordenking. Hervormd Renswoude zal niet de eerste gemeente zijn waar het jeugdpastoraat te snel is geïmplementeerd.

⁸⁰ Beleidsplan Hervormde gemeente Renswoude 2011-2016.

⁸¹ Meulen, 2010, p. 221.

Flexibiliteit

Als aanvulling op de vorige aanbeveling noem ik hier *flexibiliteit*. Het tijdpad is immers niet een wet van Meden en Perzen. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat er iets in de gemeente gebeurt dat voorrang heeft op het jeugdpastoraat. Op dat moment wordt een beroep gedaan op de flexibiliteit van de mensen die betrokken zijn op het jeugdpastoraat. Flexibiliteit kan ook op een andere manier opgevat worden. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat er een beslissing wordt genomen waar niet iedereen volledig achter staat. Ook dan wordt er een beroep gedaan op de flexibiliteit van de mensen. Het is immers niet mogelijk dat *iedereen altijd dezelfde behoeften heeft*. Hoe gaat men bijvoorbeeld om met de verschillende behoeften van de jongeren?

Relatie

Tijdens het proces van het adequaat opzetten van jeugdpastoraat is één van de kernwoorden *relatie*. Zowel in de literatuur als in het onderzoek is gebleken dat *relatie* van onschatbare waarde is. Zowel de relatie tussen pastor en pastorant als de relatie tussen de jongeren onderling. Telkens weer dient men zich af te vragen hoe dergelijke relaties onderhouden kunnen worden. Bieden de pastorale activiteiten⁸² genoeg ruimte om relaties op te bouwen en te intensiveren?

In het onderzoek blijkt dat vrijwel alle jongeren Jezus willen volgen. Welke rol kan *relatie* daarin spelen?

Toerusting

De mensen die actief zijn binnen het jeugdpastoraat, dienen toegerust te worden. Het is immers een verantwoordelijke taak om de jeugd op te bouwen. Daarbij hebben de geïnterviewden aangegeven dat ze behoefte hebben aan een bepaalde vorm van toerusting. Het is raadzaam om vooraf te inventariseren wat de behoeften zijn en wat men al weet/kan. Vervolgens kan er bijvoorbeeld een toerustingavond georganiseerd worden. De inhoud van een dergelijke avond heeft zowel betrekking op het thema jeugdpastoraat als op het thema jongeren. Deze kan geleid worden door zowel een professional als een gemeentelid.

Huisbezoek

Bezinning op het huisbezoek kan nieuwe informatie opleveren. Wat is het doel van het huidige huisbezoek? Wat is de rol van de jongeren tijdens het huisbezoek? De antwoorden op dergelijke vragen dienen bestudeerd te worden. Het huidige pastoraat wordt immers voor een groot gedeelte ingevuld door het traditionele huisbezoek. Daarnaast is het eventueel mogelijk om specifieke huisbezoeken aan jongeren te brengen. Dit kan zowel een ouderling als een 'jongerenbezoeker' zijn. Ook is het mogelijk om een soort 'groot huisbezoek' te organiseren. In dat geval worden de jongeren uitgenodigd in een bepaalde ruimte en vindt er een gezamenlijke ontmoeting plaats. De vraag is of de jongeren op die manier opgebouwd worden. In het onderzoek komt niet duidelijk naar voren hoe de jongeren tegen het huidige huisbezoek aankijken. Wellicht kan dit binnenkort (opnieuw) geïnventariseerd worden.

⁸²Zowel bestaande activiteiten als eventuele nieuwe activiteiten.

Andere gemeenten

Het kan waardevol zijn om eens te kijken bij andere gemeenten⁸³. Hoe geven zij vorm aan jeugdpastoraat? Wat maakt het jeugdpastoraat in die gemeente tot iets waardevols? Waar lopen zij tegen aan? De antwoorden op dergelijke vragen bieden wellicht nieuwe informatie. Daarbij moet opgemerkt worden dat iedere gemeente haar eigen context heeft. Wat in de ene gemeente als waardevol wordt beschouwd, kan in de andere gemeente een fiasco worden.

Overigens is een gesprek met broeders en zusters uit andere gemeenten op zichzelf al verrijkend. Zij hebben immers ook de wens om samen met 'hun' jongeren Jezus te volgen.

Gebed

Deze laatste aanbeveling is van onschatbare waarde. Bidden werkt als je het gebruikt als basis, niet als sluitpost. Verwacht het niet allereerst van programma's en strakke avonden, maar van God.⁸⁴ In het gebed mag men aan de HEERE om wijsheid vragen. Men kan het immers niet van zichzelf verwachten. In de voetsporen van Paulus mag het gebed zijn *'HEERE wat wilt u dat ik doen zal?'*⁸⁵ Hoe het jeugdpastoraat in de Hervormde gemeente Renswoude precies gestalte krijgt is nog niet bekend. Één ding staat vast: het is tot eer van God. Is het dan niet logisch om aan Hem te vragen welke stappen genomen moeten worden?

⁸³Zie hoofdstuk 5.1.

⁸⁴Gier, Maliepaard & Rietberg, 2010, p. 27.

⁸⁵Handelingen 9:6.

9. LITERATUURLIJST

Boek

- Clinebell, H. (1994). *Basic Types of Pastoral Care and Counselling* (4e druk). London: Abingdon Press.
- Dean, K. C. (2004). *Practicing Passion: Youth and the quest for a passionate church*. Cambridge: William B. Eerdmans Publishing Company.
- Ganzevoort, R. & Visser, J. (2012). *Zorg voor het verhaal: Achtergrond, methode en inhoud van pastorale begeleiding* (3^e druk). Zoetermeer: Uitgeverij Meinema.
- Geluk, C. G. (1987). *Hoe houden we de jongeren bij de kerk?* Kampen: Uitgeversmaatschappij J.H. Kok.
- Geluk, C. G. (1985). *Jongeren in de gemeente*. Kampen: Uitgeversmaatschappij J.H. Kok.
- Heitink, G. (1992). *Pastoraat als hulpverlening: Inleiding in de pastorale theologie en psychologie* (4^e druk). Kampen: Uitgeversmaatschappij J.H. Kok.
- Maliepaard, A., Gier, H. de & Rietberg, C. (2010) *Handboek voor jeugdleiders* (2^e druk). Amsterdam: Buijten & Schipperheijn Motief.
- Meulen, H.C. van den. (2010). *Liefdevol oog en open oor: Handboek pastoraat in de christelijke gemeente* (4^e druk). Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum.
- Mostert, D. (1993). *Eenzame fakkeldragers: Jeugdpastoraat en praktijk*. Goes: Oosterbaan & Le Cointre.
- Rietberg, C. & Matsinger, C. (2012). *Handboek voor kinder- en jeugdpastoraat*. Amsterdam: Buijten & Schipperheijn Motief.
- Slot, W. & Aken, M. van. (Redactie). (2010). *Psychologie van de adolescentie* (24^e druk). Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.
- Smit, J. (2009). *Tot de kern komen: De kunst van het pastorale gesprek* (3^e druk). Kampen: Uitgeverij Kok.
- Verhoeven, N. (2011). *Wat is onderzoek?: Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs* (4^e druk). Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Vernon, M. (1999). *Pastorale zorg voor jonge mensen*. Kampen: Uitgeverij Voorhoeve.
- Yaconelli, M. (2006). *Contemplative youth ministry: Practising the presence of Jesus with young people*. London: Society for Promoting Christian Knowledge.

Brochure

- HGJB. Jaartal onbekend. *Hart voor jongeren!: Pastorale zorg voor de jeugd*.
- Stichting Chris. *Reader kinder- en tienerpastoraat*.

Internetbron

- Jeugdorganisatie van de Protestantse Kerk. (z.d.). *Werkmap Jeugdpastoraat, deel 1*. Geraadpleegd op 23 januari 2015, van <http://jop.nl/materialen/jeugdpastoraat>
- Hervormd Gereformeerde Jeugd Bond. (z.d.). *Jeugdpastoraat*. Geraadpleegd op 24 januari 2015, van <http://www.hgjb.nl/werken-met-jongeren/home.htm>

Niet gepubliceerde bron

- Korob, A., Kruijt, E., Kleine L., Molenaar P., Dorst H. & Kwantes A. (2014). *Jeugdpastoraat in de Ichthuskerk te Alblasterdam*. Opdracht Gemeenteopbouw. Ede: Christelijke Hogeschool Ede.
- Wassink, E., Roelse, H. Boer, E. de & Knevel, J. (2014) Jeugdpastoraat: Adviesrapport Maranathakerk Lunteren. Opdracht Gemeenteopbouw. Ede: Christelijke Hogeschool Ede.